

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

Брой 1 – 2 (504 – 505) година XXXIX

5 март 2021 година

От мисленето в зелено до мисиите в зелено

На стр. 10

Развитие на академичния състав
през 2020 година

На стр. 5

Отново имаме Студент на годината

На стр. 6

Икономика, водород и Токамак
за 22 милиарда евро

На стр. 14

Стр. 12 Кой се страхува от Джени Маккарти?
Проблемът за антиваксиналните нагласи

В Броя ще прочетете още:

- Стратегически проект за изследване и мониторинг на състоянието на местни екосистеми и Черно море
- Магията на числата на Фибоначи
- Студентски литературен конкурс за поезия и проза

- Социалната уязвимост като социоаналитичен проблем: между теорията на практиката и практиката на теорията
- Пловдивският университет посрещна „Еразъм“ студенти от пет държави

Университетската идея и

Недялка ПЕТРОВА

В едно съвременно изследване върху юбилеите на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с известна доза ирония се отбелязва, че цели десет години след Освобождението на България от османско робство са необходими за реализирането на отдавна узрялата идея за университет. Известно е, че първото в страната висше училище отваря врати на 1 октомври 1888 г. като висш педагогически курс. Авторката Румяна Кънева констатира още, „че нямаше дори да бъде и чудно, ако преди него това беше станало в Пловдив“.

Тази ирония има своите научно доказани основания. В първите години след Освобождението Пловдив в много отношения превъзхожда новоизбраната столица на българското княжество.

Многовековният тракийски град също е обявен за столица – на определената от Берлинския договор област Източна Румелия, под васалитета на султана. И както пише историкът Маньо Стоянов: „докато преди това имаше средищни градове, но не и столица, сега изведнъж българският народ придобива две столица – за двете си държави“.

И двата града имат многовековно минало, с което и тогава, и сега достойно се гордеят; и двата града в архитектурното и градоустройственото си развитие бавно се разделят с ориенталския си външен вид. И в Пловдив, и в София с патос и енергия се кове българската държавност при новите дадености, но в Пловдив васалният статут на областта активира с по-голяма сила либералнодемократичните тежнения у концентриралите се тук обществен и културен елит. И ако Пловдив блести по-силно от другата българска столица, то е по отношение на географското си местоположение, стопанското развитие и най-вече като изграден духовен и културен център. Интелектуалният потенциал тук е твърде силен и действителен и тази действеност има своите корени още в годините на Възраждането. Постиженията на града, особено в просветно отношение, правят силно впечатление на европейските и американските пътешественици и мисионери, намерили се „сред народ с висок стандарт на образование“. Завършили висши науки в Париж, Москва, Цариград, Атина и пр. и върнали се тук преди и след Освобождението, редицата патриотично заредени просветители се заемат да надвият домораслоста, да генерират универсалното знание с осъзнатата цел да променят ценностната система на сънародниците си и я насочат към истинските национални приоритети.

Откривайки Мъжка и Девическа гимназия, поддържайки колежи и чужди училища, пловдивските администратори и просветители действат с ясното съзнание, че само чрез доближаването до висшите знания ще помогнат на отечеството си.

Независимо че след Съединението голяма част от политическия и културния елит напуска града и се установява в София, университетската идея не угасва. Образователната система е още силна и добре организирана, средните училища са елитни и придобиваните в тях знания – енциклопедични. Възпитаниците им жънат успехи в западните университети.

С ерудираните преподаватели от тези училища действащата в града Областна библиотека с музей организира неделни лекции, които любознателните пловдивчани наричат „народен университет“.

Показал смело и с достойнство пред света стопанския си облик чрез Първото земеделско-промишлено изложение през 1892 г., създал една от най-дейните в страната търговско-индустриални камари през 1885 г., градът решава да открие Висш технологически институт през 1907 г. Архивите на Пловдивската градска община от това време не са запазени, но за споменатото общинско решение научаваме от двата тогавашни пловдивски вестника – „Сансепанска България“ и „Зорница“. Институтът е замислен с практи-

През 2021 г. чествахме 60-годишнината на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. В следващите броеве на вестника ще ви предложим материали, свързани със създаването и историята на нашата алма матер. Надяваме се и други колеги да проявят инициатива и да споделят спомени, снимки и други документи от академичния живот на Университета.

ческа насоченост – да подготвя кадри за търговията и промишлеността. Липсата на по-нататъшни данни за действал такъв институт сочи явно пропадане и на тази идея. Междувременно пловдивската преса съобщава за проведен митинг на гимназистите на Бунарджика, чието основно искане е откриване на университет в града. Събитието е през м. януари на същата 1907 г.

Две години и половина след това, в броя си под № 26 от 25 юни 1909 г., вестник „Зорница“ съобщава, че „кметството ни е на мнение да помоли Министерството да отвори в града ни клон от Софийския университет – един факултет“, и добавя назидателно: „Не е добре всичко да се съсредоточава в София“.

Клон на университета не се открива, но междувременно през същата година е приет нов Закон за народната просвета, който урежда статута на прогимназиите като отделна междинна училищна степен между началното и средното училище. За подготовката на учители в прогимназиите със същия закон се откриват т.нар. Висши педагогически курсове в градовете Пловдив и Русе. Пловдив поема обучението по физико-математическите специалности, а Русе – по историко-филологическите. Курсовете се откриват към тогавашните мъжки гимназии, а за преподаватели се ползват тамошните учители. За Пловдив са привлечени преподаватели и от Одринската гимназия.

През 1914 г. курсовете се отделят административно и финансово от гимназията в Пловдив и действат със статута на полувисш учителски институт – без прекъсване до закриването му през 1966 г. Този институт донякъде запълва празнината откъм университет в града.

През 1909 г., когато се откриват висшите курсове, на пловдивчани им е предельно ясно, че не това е университетът, за който жадуват. Тогава става известно, че покойният карловски благодетел Евлогий Георгиев в член 13 от своето завещание е осигурил пари за откриване на Висше техническо училище. Всички тогавашни пловдивски вестници коментират, че това трябва да стане в Южна България, и то в Пловдив. Полемиката продължава до 1911 г., но без резултат.

Независимо, че е ошетен от централизирането и концентрирането на висшето образование в столицата, Пловдив се солидаризира с ръководството на Софийския университет през 1922 г., когато правителството посяга на автономията му. В Пловдив се провеждат редица публични събрания и митинги.

Между 1930 и 1939 г. се води борба за преместването на Агрономическия факултет при Софийския университет в Пловдив, като се изтъкват предимствата на града под тепетата като средищен земеделско-промишлен и културен център. Отново се настоява за откриване на университет, който да поеме завършилите елитните пловдивски средни училища кандидат-студенти. Искането е да има агрономически, ветеринарен, богословски, историко-филологически и други факултети. Точно тези години са едни от най-благоприятните в пловдивското стопанско и културно развитие и съвпадат с управлението на един от най-успешните кметове – Божидар Здравков. За съжаление, градът отново остава без университет.

След известно „затихване“ от две години, когато започва Втората световна война, през 1941 г. и до 1944 г. борбата за универси-

университетът на Пловдив

тет в града под тепетата отново се активира. Когато софийската преса цитира думите на тогавашните министър на просветата и ректор на университета, че са се записали за следване 9 хиляди студенти и още 3700 следват в чужди университети и това налага откриване на втора алма матер в страната, пловдивските адвокати, общественици и журналисти запълват цели страници с аргументи в полза на Пловдив като втори университетски център. Особено активен е пловдивският общински съветник Недко Каблешков, който на публични събрания разгорещено изтъква крайно напредналата вече необходимост от втори в страната университетски град. Аргументира се с развитото децентрализирано университетско образование в европейските страни. Пловдивският вестник „Правда“ в броя си от 3 октомври 1943 г. съобщава, че в града е създаден инициативен комитет за откриване на втори български университет. Така градът ни дочака разделната дата 9 септември 1944 г.

Със смяната на политическия режим градът отново заживява с надеждата да стане университетски център. Още през м. октомври 1944 г. новосформиран инициативен комитет от културни и политически дейци свиква специална конференция, на която да обсъди мерки за комплексно културно издигане на града чрез откриване на университет, на средно музикално училище, на филхармония, опера, чрез построяване на сграда за театър и пр. След многократни разговори, прошения и пр. от страна на т.нар. „Комитет за културно издигане на Пловдив“ с регентите и съответните министерства в София се стига до споразумението най-после в града ни да се открие университет. Няма налична материална база, но са посочени сградите на Търговската гимназия, Промисленото училище, бившия Девически френски колеж, базата на Държавната болница и пр. Отдавна потисканата в страната децентрализация на университетското образование закономерно предизвиква претенциите и на други градове да се превърнат в университетски центрове – Русе, Варна, Плевен, Свищов и пр.

През пролетта на 1945 г. Министерството на просветата изготвя проект за децентрализация на висшето образование и предлага откриването на

няколко „непълни университета“. Академичният съвет на Софийския университет обсъжда на свое заседание този проект и оповестява свое мотивирано становище за необходимостта от откриване само на още един пълен университет, като счита, че мястото му е в Пловдив. Мнението на Академичния съвет е, че за страна с мащаба на България два университета са напълно достатъчни. Софийските висши преподаватели се опитват да убедят чиновниците в просветното министерство, „че нито един от тези проектирани университети не е и всъщност университет, а само една хетерогенна комбинация“ и че, „подобна комбинация е нито възможна, нито допустима от гледището за едно правилно свързване на научните клонове в общи висши учебни заведения“. Само пет години по-късно ще се разбере колко права е била софийската академична мисъл, но с нейното мнение министерството не се съобразява и прокара своя проект. Доказателството ще дойде от Пловдив.

Имайки защитата на софийските университетски професори, комитетът в Пловдив настоява за университет с 6 факултета: историко-филологически, физико-математически, юридически, стопански, медицински и агрономически. Не може да не се отбележи перспективният замисъл на пловдивските комитетски дейци, но отново нещата не вземат желанния обрат. Действително на 20 август 1945 г. в „Държавен вестник“ е публикувана очакваната Наредба-закон, с която в Пловдив се открива държавен университет. На 7 септември с.г. е обнародван и първият му бюджет, но още със създаването си университетът е осакатен. Разрешени са му само два факултета – Медицински и Агрономически. Но пловдивчани са щастливи – най-после духовната столица на България е призната за втори университетски град. На 9 декември 1945 г. на тържествено събрание в салона на Военния клуб университетът е официално открит. Негов патрон става името на родоначалника на Българското възрождение Паисий Хилендарски. За пръв ректор е избран проф. Георги Янков, който прочита първата академична лекция „Слуховата функция на ухото“. За основна база на Медицинския факултет е определена Държавната болница в града, а на

Агрономическия факултет е предоставена сградата на бившата Духовна семинария и обширно земеделско стопанство върху общинска земя. Двата факултета са с общо административно ръководство до 1950 г., когато се разделят и образуват две отделни висши учебни заведения: Висш селскостопански институт „Васил Коларов“ и Медицинска академия „Иван П. Павлов“. От 1953 г. пък Земеделско-технологичният факултет на селскостопанския институт се отделя и дава началото на третото за времето висше учебно заведение в града – Висшия институт за хранително-вкусова промишленост. И трите ВУЗ-а продължават да съществуват и днес.

На практика Пловдив отново остава без университет в класическата му форма на многостранност в учебните дисциплини. Това продължава до 1961 г., когато отново и отново положените усилия от пловдивската общественост и ръководителите на града дават желанния резултат. Учреден е Висш природо-математически институт с Указ на Президиума на Народното събрание № 264 от 1 юли 1961 г., с четири специалности: „Математика“, „Физика“, „Химия“ и „Биология“. Срокът на обучение е четиригодишен. През 1964 г. се открива към него и филиал с тригодишен срок на обучение редовно и двегодишен – задочно.

Пръв ректор на новата държавна институция е проф. Живко Ламбрев – изтъкнат изследовател биолог. На 4 юли 1962 г. Академичният съвет обсъжда въпроса за патрон на института. Решено е да се именува „Михаил Василиевич Ломоносов“. Просветното министерство в София не приема предложението и решава да върне старото традиционно наименования на първия пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

На 12 януари 1972 г. с Указ на Държавния съвет № 24 Висшият природо-математически институт прераства в университет с четири основни факултета: Математически, Природо-научен, Хуманитарен и Дидактически подготовка със следдипломна квалификация. Негов ректор става доцент (после професор) Драгомир Поборников.

През 1973 г. за първи път в пловдивско висше учебно заведение са открити филологически специалности. От 1975 г. води началото си и първият в страната Факултет за обществени про-

фесии, преименуван по-късно в Свободен факултет.

През 1986 г. университетът чества тържествено своята 25-годишнина. Издаден е и скромнен сборник, съдържащ кратки истории на отделните факултети и катедри.

Веднага след създаването си университетът устройва и своя библиотека. Започнала с 4182 тома, днес тя наброява над 400 000 единици библиотечен фонд от специализирана и художествена литература и периодика. През 1966 г. в нея се влива богатият библиотечен фонд на закрития Полувисш учителски институт „Тодор Самодумов“.

Едновременно с учебната дейност през годините университетът извършва и многостранни научни изследвания, оборудва съвременни лаборатории и свързва тази дейност с развиващата се българска промишленост. Увеличават се и започналите още със създаването на университета международни контакти с други сродни университети, но поради ориентацията на политическия режим те са предимно в страните от бившия социалистически лагер.

След промените през 1989 г., когато България се отваря за света, се развиват контактите на Пловдивския университет с утвърдени западноевропейски и американски университетски центрове. Голяма част от преподавателите са били специализанти или гост лектори в реномирани университети в Америка, Европа, Африка, Азия и Австралия.

Започнал дейността си с един професор, шестима доценти, 22-ма асистенти, 464 студенти и една стара, но достолепна сграда, наследена от бившия Френски мъжки колеж, днес около 18 хиляди студенти се обучават в 9 факултета, 2 департамента и 2 филиала, разположени на територията на три града.

От септември 1993 г. част от факултетите са преместени в нова сграда на бул. „България“ № 236, а от месец септември 1996 г. е придобита и сградата на ул. „Костак Пеев“.

След като е реализирана, историята на изстраданата университетска идея вече отива почти към забвение. Днешните студенти знаят само началната година на сегашния свой университет – 1961-ва, а старият и мъдър Пловдив е съхранил, доколкото е можал, столетната си жажда за висши науки в архивите.

Символът Христо Ботев вчера, днес и утре

Слово на доц. д-р Тодор Радев по случай 173-годишнината от рождението на Христо Ботев – 6 януари 2021 г.

Да се мисли, пише и говори с пълна откровеност за Христо Ботев, е върховно интелектуално изпитание. Този базисен за просветеното съзнание проблем сякаш не съществува за шаблонната фразеология, натруфила казионните мероприятия, посветени на великото Ботево безсмъртие. Зад помпозните минали и настоящи ораторски напъни от най-левия до най-десния политически полюс прозира безскрупулната амбиция да се получи както обществена инициация за упражняваната власт, така и илюзорна Ботева индулгенция за уж неизбежно съпътстващите я грехове. Това публично лицемерие видимо е опротивяло на нашето младо гражданско общество, търсещо в националните символи спасително упование за българското бъдеще. И ако в душите ни е останала поне частица неподправена човешка съвест, пред строгият поглед на Ботевия паметник сме длъжни да бъдем до болка искрени за нашето настояще и отговорни за бъдещето на българската нация. Всеки друг подход, дори да не подозира грозящата го опасност, е безнадеждно осъден да попадне под гилотината на Ботевия публицитичен сарказъм с клеймото на „смешен плач“.

Издигането на Ботев в пантеона на българската историческа памет не става изведнъж. Решителен тласък в тази посока е предприет едва 10 години след Освобождението чрез две публикации в края на 1888 г. Това са Захари-Стояновият „Опит за биография“ на Христо Ботев и рецензията на Стоян Заимов за тази книга. Ботевата канонизация като национален герой се сблъсква със съпротивата на консервативно настроените представители на Българското книжовно дружество (бъдещата БАН). Главен мотив за облекчения с „академични“ аргументи негативизъм са както бурните младежки години на радикалния революционер, така и Ботевият идеен и практически принос за т. нар. „несвоевременно“ възстановяване на българската държава. Непопулярната консервативна теза стъпва върху известната еволюционна теория за неосъщественото отлагане на нашето Освобождение за по-подходящ исторически момент, когато проектираната нова българска държава евентуално би се появила на политическата карта на Европа без кървата голгота, предизвикана от Априлското въстание. Оценъчният антагонизъм по въпроса за Ботевия принос за Освобождението е и начална форма на продължаващите до наше време опити за идейно присвояване на епохата на Възраждането, обозначаващо от взаимно изключващи се политически платформи като „най-българското време“. В този контекст най-убедителна е формулираната още от Захари Стоянов и Стоян Заимов обосновка за Ботевата социална канонизация. Защото безспорно заплатите на всички служители в държавните институции на нова България (включително тези в Българското книжовно дружество) са символно белязани с кръвта на революционерите мъченици от Ботевски тип.

Според символичния смисъл на знаменитата ботева статия „Народът вчера, днес и утре“ изблик на оформилата се „вчера“ обществена съвест е появата на първите паметници на Христо Ботев и Васил Левски – съответно във Враца през 1890 г. и в София през 1895 г. Неслучайно техните постаменти са близо до лобните места на двамата велики българи. Първите паметници компен-

Доц. Тодор Радев

сират липсата на гробове, където признателните поколения да почитат паметта на обезсмъртените герои. Същевременно тези монументи изпълняват и функцията на особена социална компенсация на чувството за колективна вина за тяхната героико-мъченическа смърт. Окончателната канонизация като национални герои и на Ботев, и на Левски „вчера“ закономерно става в годините след Първата световна война, когато нашата поствъзрожденска национално-обединителна кауза претърпява катастрофално поражение. Българското обществено съзнание ги издига като метафизична алтернатива на провалилата се политическа класа. Тогава именно Христо Ботев, приживе известен със своя анархизъм, утопичен социализъм и славянски народнически радикализъм, се превръща в символен пряпорец както на лявото комунистическо движение, така и на десните националисти.

През „вчерашното“ време на тоталитарния социализъм символът Христо Ботев закономерно е включен в пропагандната машина на партията държава. Славословен като гениален предтеча на реалния социализъм, той е изтъкван и като архаичен пророк на бъдещия комунистически строй. Официалната държавна идеология дори се опитва да наложи на историческата наука да аргументира интелектуалното предимство на гениално предвидения комунистически триумф Ботев пред недостатъчно образования и слабо подготвен в теоретично отношение народен водач Левски. Въпреки мощта на тоталитарната държава това неестествено противопоставяне на Христо Ботев и Васил Левски е обречено на идеологически провал. Защото двамата възрожденски националреволюционери вече са белязани с обществения ореол на еднотипни безсмъртни национални герои. Нещо повече – прогресиращото разминаване между помпозните политически лозунги и реалността показва, че и Ботев, и Левски имат еднакъв мистичен потенциал да бъдат вградени в евентуално дисидентско знаме на потъпканата свобода.

В ритъма на тревожното „днес“ символът Христо Ботев отново е актуална идейна алтернатива както на нашата, така и на световната „политическа зима“, смразяваща човешкото съзнание със своите политически, икономически и културни императиви. Това не се дължи само на Ботевия поетичен гений, убеждаващ истинската гражданска съвест, че „тоз, който падне в бой за свобода, той не умира“. Друга съществена причина за феномена Ботев „днес“ е неговият посмъртен завет към младите българи да бъдат готови за велика саможертва за свободата на своята нация. Свобода, мислена като справедливо социално устройство на българската държава и като достойно положение на нашата национална общност сред другите държавни нации, съставляващи европейската християнска цивилизация.

Мислейки за нашето национално „утре“, пред Ботевия пронизателен поглед от паметника можем наистина да почувстваме, че сме попаднали на подходящото място, ако се усещаме като обект на неговите публицитични послания, отправени към „тези, които нямат талант да търпят“. Защото възрожденските млади емигранти

Развитие на академичния състав на Пловдивския университет през 2020 година

Академични длъжности

ПРОФЕСОР

Станимир Иванов Кабаиванов – Факултет по икономически и социални науки (ФИСН)
Люба Георгиева Панайотова-Чалъкова – Юридически факултет
Ваня Иванова Зидарова – Филологически факултет
Таня Викторова Бурдева – Педагогически факултет
Жана Атанасова Янкова – Педагогически факултет

ДОЦЕНТ

Иван Димитров Станчев – ФИСН
Велко Славчев Рупецов – Физико-технологичен факултет (ФТФ)
Силвия Николова Гафтанджиева – Факултет по математика и информатика (ФМИ)
Емил Христов Дойчев – ФМИ
Кремена Василева Стефанова – ФМИ
Цветелина Георгиева Бацалова – Биологически факултет
Иван Панайотов Бодуров – ФТФ
Стефан Атанасов Райчев – ФИСН
Ангел Йорданов Шопов – Юридически факултет
Радослава Димитрова Янкулова – Юридически факултет
Нина Василева Николова – Философско-исторически факултет (ФИФ)
Атанаска Славова Тошева – Филологически факултет
Гинка Александрова Бакърджиева – Филологически факултет
Младен Цветанов Влашки – Филологически факултет
Екатерина Георгиева Чернева – Педагогически факултет

ГЛАВЕН АСИСТЕНТ

Мирослав Станиславов Алексиев – ФТФ
Ася Тодорова Тоскова – ФМИ
Веселин Николаев Кюркчиев – ФМИ
Мирослав Иванов Антоу – Биологически факултет
Павел Руменов Янев – Химически факултет
Делян Иванов Ангелов – ФИСН
Десислава Василева Стоянкова – Юридически факултет
Ева Кръстева Ковачева – ФИФ
Енчо Тилев Тилев – Филологически факултет
Марияна Асенова Карталова – Филологически факултет
Венета Веселинова Табакова-Комсалоу – ФМИ
Атанас Василев Илчев – ФМИ

Символът Христо Ботев...

➤ От стр. 4

нямаха за основна цел успешен бизнес и по-добър жизнен стандарт в чужбина, бягайки от българската орис. Тогава младата българска кръв от воевски тип емигрира не заради успешна чужбинска реализация и безметежно потребителско битие, а за да подготви саможертвен поход за освобождение на Отечеството. Ботевиан анализ на „политическата зима“ отново е актуален, защото пред очите ни е реалният факт, че „светът е кръчма, а ти трябва да плачеш със смях“. Затова в предстоящото „утре“ на футуристичния сблъсък между нациите и обезличаващата ги псевдокултура на глобализационния процес символът Христо Ботев е призван да бъде непревземаема крепост и в защитата на нашата национална идентичност, и в общочовешката борба срещу опасността от глобален „край на историята“.

Йордан Иванов Стремски – Химически факултет
Ванина Василева Колчева – Химически факултет
Гергана Димитрова Димитрова – ФИСН
Недялко Георгиев Петров – Юридически факултет
Андрей Валентинов Велчев – ФИСН
Милена Георгиева Ташева – ФИФ
Надежда Стоянова Кирова-Йовчева – ФИФ
Райна Василева Танчева – Филологически факултет
Красимира Танева Танева – Филологически факултет
Мариета Иванова Атанасова – Филологически факултет
Милена Ангелова Кацарска – Филологически факултет

Научни степени

ДОКТОР НА НАУКИТЕ

Петя Николова Бъркалова – Филологически факултет

ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

Мария Радославова Славчева – ФИФ
Анелия Иванова Манова – ФИФ
Стефана Пламенова Йорова – ФИФ
Антония Веселинова Имандиева – Педагогически факултет
Волен Станиславов Аркумарев – Биологически факултет
Маринела Красиминова Цанкова – Биологически факултет
Йордан Методиев Стефанов – Биологически факултет
Станислава Иванова Клисарова-Белчева – ФИСН
Офелия Иванова Кънева – Педагогически факултет
Гергана Димитрова Колчакова – Педагогически факултет
Ваня Цокова Минева – Педагогически факултет
Мария Маркова Величкова – Педагогически факултет
Мартин Георгиев Василев – ФМИ
Анелия Славчева Павлова – Биологически факултет
Александър Христов Александров – Биологически факултет
Ванина Василева Колчева – Химически факултет
Гавраил Василев Гавраилов – ФИФ
Христина Танева Вихрогонова – Филологически факултет
Лидия Дочкова Шамова – Филологически факултет
Дора Василева Маринова – Филологически факултет
Петя Атанасова Петрова-Ангелова – ФИФ
Диана Иванова Джамбова-Табана – Педагогически факултет
Мартин Виктор Такев – ФМИ
Мария Руменова Гачкова – ФМИ
Светлина Веселинова Христова – Педагогически факултет
Диана Георгиева Кацарова – Педагогически факултет
Ирена Младенова Душкова – Педагогически факултет
Мирко Александров Попов – Педагогически факултет
Димка Димитрова Иванова – Педагогически факултет
Надежда Недялкова Ангелова – Педагогически факултет
Елица Николова Гигова – Педагогически факултет
Ивелина Венкова Велчева – ФМИ
Нина Станчева Станчева – ФМИ
Александър Петров Петров – ФМИ
Йордан Георгиев Тодоров – ФМИ
Борислав Петров Тосков – ФМИ
Божидара Николаева Бонева-Каменова – Филологически факултет
Десислава Минчева Димитрова – Филологически факултет
Корнелия Бориславоу Чоролеева – Филологически факултет
Бистра Димитрова Поповска – Филологически факултет

Отново имаме Студент на годината

Радослав Смаилов спечели националния приз в направление „Педагогика на обучението по...“

Радослав Смаилов е студент във Филиала на Пловдивския университет в гр. Смолян, специалност „Български език и история“. Председател е на Студентския съвет към Филиала на ПУ. Понастоящем е в IV курс и завършва с пълно отличие. За активната си научна и творческа дейност той е отличен с националния приз „Студент на годината“ за 2020 г. от Националното представителство на студентските съвети в Република България. Националният приз „Студент на годината“ е най-престижният конкурс за млади хора в България и се провежда под патронажа на министъра на образованието и науката г-н Красимир Вълчев. Наградата на Радослав бе връчена лично от г-жа Йорданка Фандъкова – кмет на София, на тържествена церемония, която се проведе на 1 март в аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Освен пълното отличие през изминалата 2020 година студентът има над 10 научни публикации в полето на средновековната история на България в национални и международни научни конференции, статии в съавторство по методика. Печели I място в Международния конкурс за есе, посветен на Иван Вазов. През 2020 г. е отличен като даровит и изявен студент от Фондация „Еврика“ със стипендия по целево дарение „Акад. Александър Теодоров-Балан“. В края на 2020 г. е класиран на II място в Нацио-

Кметът на София г-жа Йорданка Фандъкова връчва наградата на Радослав Смаилов

налният литературен конкурс за есе на тема „Съвременните будители – надежди и разочарования“, организиран от НЧ „Отец Паисий – 1893“ – гр. Велинград, а в средата на месец февруари 2021 г. е отличен със стипендия от Ротари клуб – гр. Смолян. Участва и в студентския проект към Филиала на ПУ в гр. Смолян – „Дигитална интернет базирана библиотека за родопските диалекти“, ръководен от гл. ас. д-р Мирослав Михайлов.

Радослав споделя: „Изключително съм развълнуван и съм много щастлив, че този приз е в моите ръце. Тази награда, както и всички други награди са много специални за мен, защото те са оценка за труда ми и за всичко това, което съм направил. Успеха трябва да потърсиш у себе си, а не някой да ти го даде, но също така вярвам, че тайната за успеха е да бъдеш различен. Искам от сърце да благодаря на доц. д-р Румяна Комсалова (ФИФ на ПУ, катедра „История и археология“) – главния „виновник“ този приз да бъде в моите ръце и човека, с когото в последната година работим осезаемо, на 80 процента от нещата, приложени в кандидатурата ми, тя е мой научен ръководител, а също така ми написа и една прекрасна препоръка за този приз. Също така искам да благодаря на проф. д.н.к. Мария Шнитер и на доц. д-р Русалена Пенджекова – хората, които не спират да вярват в мен и ми дават сили да продължавам!“

Стартира традиционното състезание за зрелостници „Я знаят руского языка“

На 19 февруари 2021 г. представител на Филологическия факултет на Пловдивския университет беше сред официалните гости в ПГЧЕ „Васил Левски“ – гр. Бургас, по случай отбелязването на 148-годишнината от гибелта на Васил Левски.

В програмата за патронния празник бе включено традиционното състезание за зрелостници „Я знаят руского языка“ – инициатива на Катедрата по руска филология. По същото време състезанието се проведе и в СУ „Максим Горки“ – гр. Стара Загора. Благодарим на директорите на училищата – г-жа Весела Иванова и г-жа Мариана Пенчева, за безрезервната и винаги сърдечна подкрепа на инициативата ни!

„Я знаят руского языка“ за първи път се проведе в ЕГ „Ив. Вазов“ – Пловдив, с любезното съдействие на директорката г-жа Вихра Ерамян. На 1 март

На стр. 7 ➡

Участници в състезанието от Бургас, Стара Загора и Пловдив

Честит юбилей на доц. Юлия Николова – един от търсачите на Смисъла

За доц. д-р Юлия Николова, а и за цялата генерация от първите преподаватели филолози бях чувал още преди да дойда в Пловдив. Имената им звучаха като на митични герои, а когато моите приятели, вече завършили Пловдивския университет, разбраха, че съм приет тук, ме питаха винаги: „Как са Юлия, Клео, Огнян, Куцара, Пеньо, Бучката, Владо...?“, и разказваха някакви забавни истории от студентството. Първите години на филолозите са били много романтични за всички. Аз обаче не съм филолог и малко им завиждах, че тези хора не са ми преподавали, но все пак се радвам, че по-късно се запознах с тях, а някои са сред най-близките ми приятели.

Доц. Юлия Николова

За доц. Юлия Николова изглежда лесно да се пише. Лесно, защото тя е изключително слънчев човек, прекрасен преподавател и лектор, истински възрожденец по душа и призвание, нейната себеподаност към науката и към студентите, към дейците на Българското възрождане – особено в Пловдив и Свищов, са пословични. Но и трудността да пишеш за нея е породена точно от тези й качества, които изтъкнах по-горе, защото, каквото и да кажеш, ти се струва или недостатъчно, или че не изразява в пълнота нейната същност като човек и учен.

Затова ще си позволя да използвам един цитат по повод на юбилеите от самата Юлия Николова, който е откъс от нейния текст във вестник „Пловдивски университет“, посветен на 50-годишнината на нашата алма матер. Едва ли бих могъл да го кажа по-добре, а написаното напълно приляга и към нея самата.

„Юбилейната година е узрелият плод на спомените. Той винаги е цялостен, свършен, скриващ в тържествената си красота сивотата на делнично-натрапчивите задължения и професионални конфликти, през които си минал, за да опиташ истинската му сладост. Той е загатнат в онова изведнъж появило се проблясващо огънче в очите на срещания те студент или колега. В милите писма, които съвременната технология ти позволява да получаваш почти ежедневно. И в надеждата..., и във вярата, че

Колегиално признание

В книгата си „Литературният Пловдив от 19. век до наши дни“ (2008) доц. д-р Владимир Янев споделя, че няма да забрави помощта на доц. д-р Юлия Николова при създаването на своя труд. Той многократно цитира изследователката, а на страница 222 в частта „Забележителната роля на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ авторът отбелязва за днешната юбилейка:

„Родена в Плевен, свързана още от детството си със Свищов, Юлия Николова е сред първите асистенти в пловдивската филология. Увлечена от поезията през студентските си години в София, младата учителка открива и насърчава поета Николай Искров – неин ученик в Свищов. Юлия Николова е автор на монографията „Сава Радулов“ (1989), на многократно преиздаваната „Възрожденски уроци“ (1993; 1996; 2003), на голямото проучване, озаглавено скромно „Записки по българска възрожденска литература“ (2004). В представянето на свързаните с Пловдив книжовници и творци (Константин Фотинов, Найдено Геров, Йоаким Груев, Иван Богоров, Любен Каравелов) личат „възрожденските уроци“ на Юлия Николова, чиито приноси трудове са ценени от специалисти и студенти, но не са предназначени единствено за тях. Научната прецизност и съкровеният патос на авторовите послания предполага достигането им до широката българска аудитория. С възрожденско родолюбие отличната преподавателка изпълнява дълга си към града на своята младост чрез енциклопедичната книга „Достойно естъ. Свищов през деветнадесетия век и първото десетилетие на XX век. Личности – събития – факти“ (2006). Заради този труд Юлия Николова е обявена за почетен гражданин на дунавския град“.

там, където всяка година се вият нови леторасты върху старото дърво, възмъжало в зрелостта на своя петдесетгодишен път, владението ще остане завинаги притежание на неговите духовни собственици. Истинският юбилей е равностойка на помъдрялата любов към стореното и желание то да пребъде чрез неговите наследници.“

Пожелавам й здраве и дълголетие! Никога да не губи възрожденския си дух и никога да не изчезва златното покритие на нейната благородна душа!

Тильо Тилев

Стартира традиционното състезание

➔ От стр. 6

2021 г. Катедрата по руска филология предостави възможност на 30 желаещи средношколци от гимназията да демонстрират езикови знания и речеви умения. Специална благодарност и за Гургана Георгиева – дългогодишен базов учител по руски език и възпитаник на Пловдивския университет.

И тази година състезанието се реализира със съдействието на настоящи студенти русисти – отличници от „Я знаток русского языка“ през годините: Айлин Гюзелова, Бетина Георгиева, Детелина Миткова, Димитрина Кичукова, Ирина Неделчева,

Иванка Христова, Лия Златева, и с участие то на гл. ас. д-р Боряна Тенчева. През март предстоят традиционните прояви, включени в състезанието „Я знаток русского языка“: на 10 март 2021 г. в СУ „Проф. д-р Асен Златаров“, гр. Първомай, а до края на месеца – във Велинград и Хасково, както и ХГ „Св. св. Кирил и Методий“ – Пловдив.

Оценката от състезанието е равностойна на другите балообразуващи оценки при кандидатстване за специалностите *Руска филология, Български език и руски език*, като отличниците имат възможност веднага да се запишат в желаната от тях специалност.

Катедра по руска филология

Никога не си достатъчно възрастен

Твърди се, че до наши дни е достигнал документ от XVII век, в който се разказва за случка, станала с участието на френския кардинал Д'Арманяк през 1654 г.

Веднъж кардиналът, разхождайки се по улицата, видял 80-годишен старец да плаче. Приближил се до него и го попитал какво се е случило.

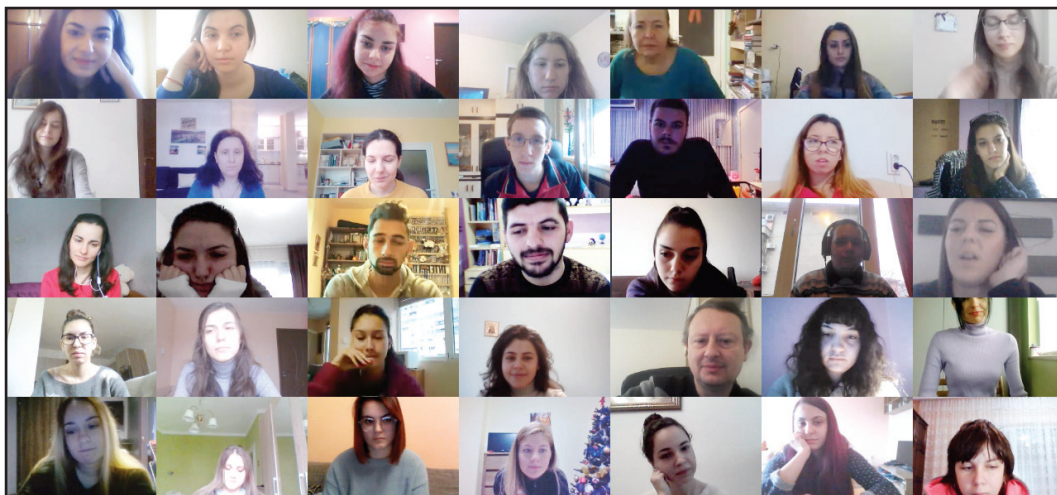
В отговор старецът разказал една удивителна история: 80-годишният мъж бил натупан от 113-годишния си баща, защото се държал неуважително със 143-годишния си дядо.

Тук коментарът е излишен.

Във Филологическия факултет се проведе XIII олимпиада по морфология на съвременния български език

Пандемията не спря олимпийския устрем на младите филолози

Двадесет и третото издание на традиционната общофакултетска олимпиада по морфология на съвременния български език се проведе на 10 януари 2021 г. в безпрецедентен дистанционен формат. Въпреки особените обстоятелства обаче състезанието, проверяващо лингвистичната компетентност на най-добре подготвените студенти, за поредна година събра третокурсници от всички българистични специалности на Филологическия факултет. Макар и в онлайн платформа, традиционната приповдигната атмосфера на олимпиадата можеше да бъде усетена от всички участници. Приветствия

Откриването на олимпиадата

към тях бяха отправени от членовете на научното жури – доц. д-р Красимира Чакърова – главен организатор на събитието, по чиято идея то се провежда от 1999 г. досега, и доц. д.ф.н. Константин Куцаров – преподавател по българска морфология и декан на Филологическия факултет. Традицията миналогодишният победител да поздрави участниците, също беше продължена – Морфологът на 2020 г. Елена Билюкова пожела успех и даде полезни съвети на тазгодишните кандидати за победната купа.

Дистанционното провеждане на лингвистичното състезание беше причината, поради която се въведоха промени в традиционната структура на олимпийския тест. Всички задачи (теоретични и практически) бяха с отворен отговор, а времето за решаването им беше съкратено от три на два астрономически часа. Липсваше предизвикателствата интереса на няколко випуска студенти морфологична кръстословица. Въпреки това кандидатите за почетната титла „Морфолог на 2021 г.“ бяха изправени пред не по-малко сложни лингвистични задачи, които подложиха на изпитание усета им към езика. Олимпийците разсъждаваха над сложни теоретични казуси от областта на глаголната и именната морфология, доказваха уменията си да се справят с морфеманализ на словоформи и да направят пълен морфологичен разбор на изречение, както и да направят пълен морфологичен разбор на изречение, както и да образуват глаголни парадигми за аорист и имперфект.

Ръководител на екипа по оценяване на писмените работи беше доц. д-р Кр. Чакърова. За всяка допълнителна вярна информация студентите бяха поощрявани с бонус точки, но системата на проверка предвиждаше и санкции за онези, които не са работили по конкретен въпрос.

Традиционната церемония по награждаването на отличените участници се състоя въпреки обстоятелствата, но в ограничен състав, за да е съобразена с противоепидемичните мерки. Единствено организаторите и отличените участници присъстваха на 15 януари 2021 г. в емблематичната 10. аудитория на Ректората – значима за поколения филолози, тъй като тъкмо там са имали своя първи досег с лекциите по морфология на доайена на Пловдивската лингвистична школа – проф. д.ф.н. Иван Куцаров. Членовете на научното жури – доц. д-р Красимира Чакърова и доц. д.ф.н. Константин Куцаров, споделиха общите си впечатления от представянето на олимпийците, а също така и им изказаха благодарност за смелостта да участват в първото дистанционно провеждане на лингвистичната надпревара. Благодарение на д-р Десислава Димитрова събитието беше излъчено на живо във ФБ групата „Общофакултетска олимпиада по морфология на съвременния български език“, като по този начин останалите

участници също имаха възможността да съпреживеят тържественото награждаване на отличените.

Победител в олимпиадата и носител на титлата „Морфолог на годината“ за 2021 г. стана Атанаска Джоголанова от специалността *Български език и английски език*. Деканът на Филологическия факултет доц. д.ф.н. Константин Куцаров тържествено поднесе победната купа – красива статуетка на богинята Нике, символ на победата. От името на Лингвистичния клуб „Проф. Борис Симеонов“, който е съорганизатор на олимпиадата, докт. Радомира Колева подари на победителката първия том на сборника *Verba iuvenium (Словото на младите)* и ѝ пожела скоро да публикува свое изследване в него. Специален телефонен поздрав към Атанаска отправи и олимпийската шампионка от предходната година Елена Билюкова.

Второто място в състезанието зае Ивана Витанова (*Българска филология*), а третото място си поделиха Джулия Налбантова (*Българска филология*), Николина Мавродиева (*Български език и немски език*) и Габриела Чанева (*Българска филология*). Поощрителни награди получиха: Кристина Палова (*Българска филология*), Йорданка Дичева (*Български език и руски език*), Анислава Христова (*Българска филология*), Ачеля Мехмед (*Български език и руски език*), Ана Ангелова (*Български език и немски език*) и Симона Пайталова (*Българска филология*).

Част от наградия фонд – книгите и медалите за отличените участници, както и купата на победителя, бе осигурена със спонсорството на Лингвистичния клуб „Проф. Борис Симеонов“. Олимпийците получиха и скъпи дарове от Филологическия факултет на Пловдивския университет – календар за 2021 г. и химикал с логото на факултета, както и флаш карта с логото на ФФ (за класираните се на първите три места).

Успешното двадесет и трето издание на олимпиадата по морфология, проведено в дистанционен формат, е поредно доказателство, че дългогодишната лингвистична традиция може да преодолее всички препятствия. Желанието на студентите, вдъхновени от сложната морфологична материя, както и усилията на организационния екип, стоящ зад провеждането на олимпиадата в дигитална среда, се обединиха заедно срещу невидимия враг. Победители бяха всички, които с ентузиазъм и вдъхновение премериха силите и знанията си въпреки предизвикателствата на тревожното време, в което живеем. Нека си пожелаем още много бъдещи издания на състезанието със също толкова мотивирани участници, доказващи, че няма пречки пред знанието.

**Диана МЪРКОВА,
Васил СТАМЕНОВ,
Лингвистичен клуб „Проф. Борис Симеонов“**

Пловдивският университет посрещна „Еразъм“ студенти от пет държави

На 17.02.2021 г. в Пловдивския университет се проведе опознавателна среща с чуждестранните студенти по програмата „Еразъм+“ за летния семестър на 2020/2021 академична година.

Въпреки ограниченията заради пандемията от COVID-19 представителите на отдел „Международно сътрудничество“ лично поздравиха младите хора за смелостта им, като ги увериха, че са направили правилния избор за своята „Еразъм+“ мобилност.

На срещата присъстваха някои от „Еразъм“ координаторите по факултети, както и студенти доброволци, отговарящи

Чуждестранните студенти и някои от координаторите по програма „Еразъм“

за безпроблемния и вълнуващ престой на чуждестранните си колеги.

Новозаписаните студенти пристигат от Испания, Франция, Латвия, Полша и Турция и ще се обучават в различни специалности на Филологическия факултет, Педагогическия факултет, Философско-историческия факултет и Факултета по икономически и социални науки.

По време на срещата студентите бяха запознати с историята на Пловдив и структурата на Пловдивския университет. Те получиха и подаръчни комплекти с рекламни материали и указания.

„Пловдивски университет“

Атанаска Джоголанова – победителка в XIII олимпиада по морфология на съвременния български език

– Г-це Джоголанова, разкажете накратко за себе си!

– Аз съм студентка в трети курс на специалността „Български език и английски език“. Родена съм в Копривница, където завърших средното си образование в паралелка с туризъм и усилено изучаване на английски език в СУ „Любен Каравелов“. След като се дипломирах, бях решила да изучавам филологическа специалност с български език, а към английския език имам интерес още от началните класове в училище. Затова сметнах, че хибридната специалност „Български език и английски език“ ще е най-доброто решение, тъй като отразява най-точно интересите ми и очакванията ми от висшето образование. И така вече трета година се убеждавам, че съм направила правилния избор.

В свободното си време обичам да чета книги, да прекарвам време със семейството си и с домашните си любимци. Освен това обичам и да готвя.

– Каква беше стратегията Ви за подготовка преди олимпиадата? Очаквахте ли Ви да бъдете отличена?

– Започнах да се подготвям от по-рано, учех последователно и най-вече се наслаждавах на всичко, което правех. Мисля, че това много ми помогна. Въпреки че доста се подготвих, не очаквах да бъда отличена, тъй като по време на провеждането на консултацията за олимпиадата виждах, че конкуренцията е изключително голяма – имаше много активни и знаещи колеги.

– Затрудни ли Ви решението на някоя от задачите?

– Нямахме задача, която да ме затрудни особено, тъй като бяхме запознати с почти всички типове задачи. Притесняваше ме по-скоро времето и затова съм допуснала някои грешки от недоглеждане, тъй като нямах много време да се върна и да проверя какво съм написала.

– Вие сте от първия випуск, при който олимпиадата се провежда в дистанционен формат. Това притесни ли Ви?

– Провеждането на олимпиадата в дистанционна среда ме притесни отначало, тъй като в този случай за всекиго от нас състе-

Атанаска Джоголанова

занието можеше да приключи по непредвидени технически причини. Въпреки това, когато видях, че доц. Чакърова и екипът ѝ реагират с разбиране към всички подобни проблеми и имат своевременно решение за тях, се успокоих и работих без притеснения.

– Как най-кратко бихте определили българската морфологична система?

– Бих определила българската морфологична система като уникална, сложна и интересна, тъй като е белязана от народопсихологията на българите.

– Ако трябва да се самооприличите с една от грамемите на глаголните морфологични категории, коя бихте избрали и защо?

– Бих се оприличила с грамемата положителен статус, тъй като винаги се опитвам да намеря положителната страна на всяко нещо,

което ми се случва.

– Довършете следното изречение: Олимпиадата по българска морфология е... най-добрият стимул за учене на българската морфология, изключително вълнуващо преживяване и безценен спомен.

– Какво бихте пожелали на бъдещите участници в морфологичната надпревара?

– На бъдещите участници в морфологичната надпревара бих искала да пожелае да бъдат смели, да вярват в себе си, да се забавляват по време на подготовката си, защото олимпиадата е начин да погледнеш на морфологията от интересната ѝ страна, особено когато се подготвяш с помощта на доц. Чакърова. Освен това бих искала да им кажа да се възползват пълноценно от всяка възможност за изява в университета, защото всичките ни опити са безценни уроци, начини за опознаване на собствените ни способности и незаменима инвестиция за бъдещото ни развитие.

Интервюто проведе
д-р Десислава Димитрова,
Лингвистичен клуб „Проф. Борис Симеонов“

От мисленето в зелено до мисиите в зелено

Проф. д.б.н. Евгения ИВАНОВА

Най-добре разпознаваемият от човешкото око и най-богат на нюанси цвят е зеленият. Това е цветът, символизиращ новото начало, раждането и здравето. Цветът на природата, растенията, жизнеността и плодородието. На пролетта, растежа, развитието и надеждата...

В последните години все повече се говори за зелени производства, зелена икономика, зелена политика и зелена сделка. Всичко това като че обединява хора, чиято основна цел е да създават производства и провеждат политики, щадящи природата от непрестанно засилващия се антропогенен натиск. Всъщност става въпрос за развитието и прилагането на все по-нови и нови технологии...

Можем да погледнем към тези процеси от различни гледни точки.

Човекът като консуматор

В днешно време човешката цивилизация се е увенчала с ореол на величие.

Човекът се изживява като господар – негови са горите, реките, моретата, океаните...

Животните са „полезни“, ако са месо, яйца или мляко...

Растенията са „полезни“, ако са храна или сянка, или дом...

И всичко е „значимо“, ако има някаква „полза“ от него...

Дори в човешките взаимоотношения трайно се е настанила „ползата“ от другия...

Консуматорски свят!

Ако се вгледаме дори само по повърхността му, ще открием, че: унищожим ли планините, ще унищожим водните източници; изсечем ли горите – въздухът няма да е жителна среда на живот; замърсим ли моретата и океаните, ще унищожим и огромните им хранителни запаси; не опазим ли реките, ще унищожим и териториите, които те напояват; замърсим ли селскостопанските площи, сами ще превърнем храната си в отрова...

Но още по-опасно, макар и по-невидимо, е посегателството върху растителното и животинското биоразнообразие на планетата...

А това води до неминуема гибел...

Съпричастност, единение...

Но ние, хората, сме разумни същества и не е необходимо да се плашим с Апокалипсис, а да се провокираме, да откриваме и разгръщаме у себе си стремеж за възход и хармония със заобикалящия ни свят, да възпитаваме у себе си и околните емпатия към всичко, да осъзнаваме, че сме малка част от природата като цяло и сме равнопоставени с останалите природни компоненти, че в единение с всички тях пулсираме, дишаме, творим... и че носим отговорност...

Всяко съществуване има скрит или явен смисъл. Когато общува истински с природата, човек може да усети значимите връзки в необятния й свят. Това би му помогнало да съпостави себе си с Цялото и да се смири пред величието на майката Природа.

Именно усещането за цялост в природата, за равновесие сред съставлящите я елементи, за зачитане и единение с Другото край нас аз смятам, че е основата на „мисленето в зелено“.

Ако ние обичаме, ако сме състрадателни, ако търсим и намираме начини да живеем и работим в хармония със заобикалящия ни свят, ако сме честни и отговорни към нещата, които правим, ако пазим чистотата на езика и държим на чистотата във взаимоотношенията, това значи, че изпълняваме някакви „мисии в зелено“...

Възможността медоносните пчели да са в основата на значима мисия в зелено...

Ние, университетските преподаватели, сме облагодетелствани от възможността да споделяме познание, действително натрупан в годините опит и ценни прозрения с младите хора – най-активната, интелигентна и чувствителна аудитория в обществото ни. И това ни обвързва с огромна отговорност.

Почти 30 години от професионалния си живот на изследовател и преподавател в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ посветих на генетични проучвания, свързани с медоносните

Проф. д.б.н. Евгения ИВАНОВА

пчели, но общуването ми с тях започна в детството. Тогава с моя баща често ходехме на кошери-те, разположени в Средна гора... „Помощта“ на едно 5 – 6-годишно дете се изразяваше в наблюдението на сложните полети на пчелите и начина, по който събират прашец и нектар, в слушане на тяхното жужене и в опиянението от зелената и свежестта на гората... Сигурно оттогава съм започнала да мисля „в зелено“ – още в съвсем „зелените“ си детски години.

Днес, от позицията на времето, мога да кажа, че водена от обича си към медоносните пчели, защитих две дисертации, посветени на тях, написах книга за специфичните генетични особености и ценните биологични качества на българската медоносна

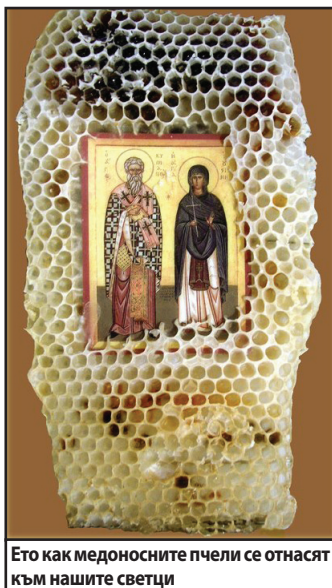
пчела, имам десетки публикации с много цитирания, работих в големи европейски колективи, пътувах в редица европейски страни и представях България и Пловдивския университет в значими проекти... Но все още знам (убедена съм), че постигнатото не е достатъчно, че познанието, до което сме достигнали, е нищожна част от същността за нещата, че трябва още много работа, сътрудничество, разбирателство и съпричастност...

Ще систематизирам какво установи европейският екип по проекта COLOSS конкретно за ценните характеристики на българската медоносна пчела: сред всички сравнявани 16 европейски подвидове и произходи местната българска медоносна пчела се оказа с най-висока средна преживяемост при налично опаразитяване с основни вредители (Varroa, Nosema, ABPV, DWV); с ниска склонност за роене, което запазва семействата й многочислени и силни през активния период на медосбор; с висока степен на изява на миролюбиво поведение, което улеснява работата на пчеларя и не създава опасност за него и околните; с най-силно изявено хигиенно поведение, което води до бързото и ефективно почистване на семейството и ефективни грижи за здравето в него. Освен това местната за България медоносна пчела (*Apis mellifera rodopica*) се характеризира с висока плодовитост на пчелната майка и в сравнение с други подвидове, изпитвани при същите условия на средата, тя е с достатъчно висока продуктивност на пчелен мед.

При тези налични ценни характеристики на местната медоносна пчела с цел разработването на дейности за нейното опазване в продължение на 25 години бяха проучени и предложени различни генетични маркери (изоензимни, митохондриални и микросателитни ДНК) за разграничаването й от останалите европейски подвидове и от другите произходи на подвид *A. m. macedonica*, с които тя е генетично най-близка. Създадена бе и се съхранява в Лабораторията по генетика на Биологическия факултет на ПУ ДНК банка с над 1400 баркодирани ДНК проби от медоносни пчели, носещи генетична информация за популации от територията на цялата страна.

Това са немалко постижения и те биха били удовлетворяващи, ако в страната ни достатъчно се ценяха доказаните ценни качества на местната медоносна пчела, ако се спазваше законодателството и ако връзката между изследователи, пчелари и земеделци бе осъзната и ефективна.

Но това не е така. Заради прекомерната комерсиализация на пчеларството (и в Европа, и в България) и заради стремежа на немалко пчелари да постигнат висока продуктивност за кратко време в териториите с адаптирани местни популации на *Apis mellifera* се вна-

Ето как медоносните пчели се отнасят към нашите светци

В Университета стартира лекториум на тема „ДНЕШНАТА НАУКА ЗА ЧОВЕКА НА БЪДЕЩЕТО“

Д-р Лидия ШАМОВА

Academia Iuventutis – Университетският център за работа с млади учени, докторанти и постдокторанти, започна нов интердисциплинарен проект, в който участват всички факултети на Пловдивския университет. Идеята е на ръководителя на Центъра проф. д.ф.н Любка Липчева-Пранджева. На 28.01.2021 г. беше открит онлайн* лекториум на тема „ДНЕШНАТА НАУКА ЗА ЧОВЕКА НА БЪДЕЩЕТО“. Всеки факултет ще разполага с възможността чрез избрани от него лектор и конкретна тема да въведе младата академична аудитория в своя научен портал към бъдещето.

Първи имаха думата биолозите с тема: „От мисленето в зелено до мисиите в зелено. Поглед в бъдещето чрез медоносните пчели“. Проф. д.б.н. Евгения Иванова, един изключително обаятелен лектор, сподели основните си научни интереси, проектира постигнатото, показва научните полета, които очакват бъдещи-

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“
Университетският център за работа с млади учени,
докторанти и постдокторанти

Academia IUVENTUTIS

Лекториум: „ДНЕШНАТА НАУКА ЗА ЧОВЕКА НА БЪДЕЩЕТО“
Лекция № 2

НАУКАТА В ЕПОХАТА НА ПОСТИСТИНАТА

АНТИ-ВАКСИНААНИ НАГЛАСИ И ДВИЖЕНИЯ

ДОЦ. Д-Р ТИХОМИР МИТЕВ

25.02.2021 от 16.30 часа

линк: meet.google.com/bbw-nnxs-vsh

Плакатът за втората лекция

те изследователи. Нейната лекция положи началото, но постави и високи критерии за научно отговорното мислене на съвременния учен и за риториката на общуването му с неспециалисти. Не по-малко провокативна е втората лекция от лекториума – доц. д-р Тихомир Митев с темата „Наука в епохата на постистината. Антиваксинални нагласи и движения“. Изборът е на Философско-историческия факултет, а след него идва ред на Педагогическия.

Лекциите ще се състоят всеки последен четвъртък от месеца и са отворени за широката публика.

За повече информация следете редовно секция „Новини“ на сайта на университета, както и фейсбук страницата на Центъра: facebook.com/academiaiuventutis

Линк за достъп до всички лекции: meet.google.com/bbw-nnxs-vsh

* Достъпът за външни участници е само с поща в Gmail.

➔ От стр. 10

От мисленето в зелено...

сят непрестанно пчелни майки

с чужд произход, което променя състава на генофонда на местните популации и ги прави по-неприиспособени към средата и по-уязвими от вредители и нови патогени. От друга страна, земеделските производители обработват културите с все по-нови и разнообразни агрохимикали (някои от които нерегламентирани, забранени или подложени на специален режим на използване), а много от тях действат като директна отрова върху насекомите и разбира се – върху медоносните пчели. Освен това се натрупват в околната среда.

Какви са тенденциите?

Научните данни сочат, че през 2002 г. заради различни или с неизяснен характер причини са загинали около 30% от пчелните семейства в Централна Европа, а през 2007 г. в САЩ са отчетени най-мощните загуби на пчелни семейства – около 70%. Този световен феномен, познат под наименованието „Colony Collapse Disorder“ (CCD, или синдром на празния кошер) привлече вниманието на учените от Европа и света, обединявайки ги около идеята да стартират мащабна по рода си научноизследователска и приложна дейност, за да противопоставят научния потенциал и новостите в науката и практиката на тревожното явление. През 2008 г. чрез финансиране на ЕС стартира европейският проект COLOSS „Prevention of honeybee colony losses“, в екипа на който се включиха и упорито работиха и учени от България.

Днес мониторинговите проучвания по този проблем в световен мащаб продължават и данните от последните 2 – 3 години показват, че смъртността на медоносните пчели в Европа варира от 5 – 10% до над 30% за различните държави. България все още е сред страните с отчетени най-малко загуби. Но това не е успокояващ мотив, защото ежегодно нашите медии съобщават за смъртност с огромни размери в някои райони на страната, където се отглеждат слънчоглед и рапица, където има овощни градини и територии с есенни фуражни култури. Причините за това се търсят в неправилното използване на пестициди.

Биологичната значимост на медоносните пчели се основава не само на факта, че те са производители на пчелен мед, а по-скоро на обстоятелството, че са основните опрашители в дивата природа. Около 80% от опрашването на ентомофилните растения се осъществява именно от *Apis mellifera*.

Научните факти показват, че в настоящия момент биоразнообразието на медоносните пчели в Европа е застрашено от неконтролираното въвеждане на гени от други подвидове в адаптираните местни популации, стреса от променящата се околна среда и замърсяването, появата на нови патогенни видове и глобалните промени в климата.

За да се реагира на тези заплахи, трябва да се работи организирано за запазване на

подвидовите медоносни пчели и техните екотипове като генетичен резерв за бъдеща селекционна дейност. Липсата на усилия и на целенасочени действия в такава посока ще се отрази пагубно върху живата природа, с потресаващи последствия за опрашването на дивата флора и земеделските растения. В глобален мащаб това негативно повлиява биоразнообразието в природата и води до намаляване на селскостопанската продукция, свързана с изхранването на човечеството. Доказано е, че 1/3 от хранителните запаси на човечеството зависи от пчелното опрашване.

Важно е такива тенденции да се познават. Важно е да се обсъждат причините за тях, както и начините за противопоставяне.

Всеки в зависимост от възможностите си би могъл да работи по каузи, свързани с богатството и ценността на природата.

Ето как в българската народна шевица „Дървото на живота“ е показано значението на медоносните пчели за природата – опрашвайки цветовете, те пазят живота:

А ето как писателят Георги Господинов засвидетелства съпричастността си с медоносните пчели в своя роман „Физика на тъгата“:

„Кошерите опустяват. Едно от най-домашните същества губи способността да се върне вкъщи, изгубва се, умира. Запомнете тази диагноза. Colony Collapse Disorder. Разпад на пчелното семейство, синдром на разрушената колония... Ако това се случва с тях, какво остава за човека и несигурното му семейство. В това има повече апокалипсис, отколкото във всички други абракадабри. Пчелите са първият знак. **Бръмчащите ангели на апокалипсиса.** Чакаме йерихонски тръби, а се чува само бззззз...бззззз... бззззз..., затихващо и чезнещо. Това е сигналът. Не го чувате? Просто си извадете слушалките на айпода от ушите“.

Вярвам, че зелената мисия, посветена на медоносните пчели, обединява чувствителни, добри, активни и всеотдайни хора. Имам надеждата, че щом е така, с общи усилия можем да засвидетелстваме заслужена любов и благодарност към тяхната цивилизация.

Кой се страхува от Джени Маккарти?¹

Или проблемът за съвременните антиваксинални нагласи

Доц. д-р Тихомир МИТЕВ

Малко се знае за това, че още първите политики за имунизирани на гражданите, утвърдени през средата на XIX в. във Великобритания, срещат яростна съпротива. Известно е, че част от притесненията на хората по това време са свързани с опасенията ваксината срещу едра шарка, разработена от Едуард Дженър, да превърне хората в... крави. Можем да предположим: не толкова заради метода на получаване на ваксината, колкото заради суеверията и все още неразвитите микробиология, имунология и масово образование. Отвъд забавните исторически сведения обаче трябва да отбележим, че някои от „опорните точки“ на първите „антиваксъри“ включвали и отстояване на индивидуалните права и свободи и неприкосновеността на тялото, както и защита на ненакърнимостта на религиозните и философските убеждения на гражданите.

Малко се знае и за това, че почти непосредствено след въвеждането на имунизационните политики се организират масови протести и бунтове. Нещо повече, появяват се организации на противниците на ваксините, а някои от тях печелят и съдебни битки срещу държавата и нейните политики за задължителни имунизации. Важно е да подчертаем, че с изключение на двете десетилетия във втората половина на XX в., антиваксинални настроения и движения винаги са съществували.

Относителното спокойствие по отношение на ваксините е нарушено в края на века от британския лекар Андрю Уейкфийлд. Той публикува статия в The Lancet, в която става дума за възможността ваксините да „отключват“ аутизъм. Макар данните да са опровергани, а статията – изтеглена, семето на съмненията е посято. Оттогава насам антиваксиналните нагласи и движения се разрастват главоломно из цялата западна цивилизация. „Ние не сме стадо!“ – издигат глас граждани и родители от Сакраменто до Ванкувър, от Ню Йорк до Лондон, през Париж, Рим, Берлин и Варшава до Киев, отказвайки да ваксинират децата си съгласно с националните имунизационни календари, и протестират срещу задължителния характер на ваксините. Макар и да не съставляват голям процент от населението на съответните държави, тези гласове прерастват във влиятелно социално движение и стават все по-значим дял, който сериозно застрашава търсеният от епидемиолозите 90 – 95% праг, осигуряващ според здравните власти колективния имунитет на обществото. Тук е важно да отбележим, че това са информирани/информиращи се активни граждани от развитите страни и общества, в редиците на които съществуват и влиятелни персони, лидери на мнения в различни области. Сякаш нещо се е променило и съвременните антиваксинални нагласи и движения днес придобиват нов заряд, основан на различен залог.

В началото на 21. в. Джени Маккарти, известна американска актриса и плеймейтка, едно от водещите лица на тези настроения в САЩ, заявява: „Моята наука се казва Еван и той е вкъщи. Това е моята наука!“. Еван е син на Джени и по твърдения на майката е „отключил“ аутизъм като странична реакция след известната MMR ваксина (жива ваксина срещу морбили, паротит и рубеола,

Доц. д-р Тихомир Митев

Текстът е вариант на лекцията на доц. д-р Тихомир Митев от катедра „Приложна и институционална социология“ на тема „Науката в епохата на постистината. Антиваксиналните нагласи“. Тя бе изнесена на 25.02.2021 г. в рамките на онлайн лекторията „Днешната наука за човека на бъдещето“, организиран от Academia Iuventutis, Университетския център за работа с млади учени, докторанти и постдокторанти.

присъстваща в имунизационните календари на немалко страни). А това изказване е контраотговор на заключението на медицинската и научната общност, че няма връзка между тази ваксина и аутизма. Макар че историята, теорията и емпиричните данни са категорични: ваксините са едно от най-ефективните средства на модерната медицина за превенция на инфекциозните болести и едно от най-значимите изобретения на човечеството.

На другия полюс и паралелно с това, за да се справи с разпространението на инфекциозните болести и разпространението на антиваксинални нагласи, през 1999 г. Световната здравна организация (СЗО) учредява Стратегическа консултативна група от експерти със задачата да се установи и управляват глобални стратегии и политики, фокусирани върху стимулирането на изследванията и разработването на ваксини и технологии за превенция на инфекциозните болести и управлението на здравните политики, свързани с тях. През 2006 г. работни групи от СЗО и УНИЦЕФ разработват Глобална имунизационна визия и стратегия. Сред заложените цели са да се имунизират повече хора срещу повече болести и да се въведат в употреба нови достъпни ваксини и технологии. В допълнение към това през 2012 г. Световната здравна асамблея одобрява Глобален план за действие за ваксинации. Планът предвижда през десетилетието 2011 – 2020 г. да се усили контролът върху рутинните имунизации с оглед на постигане на устойчивост при надзора и ликвидирането на предотвратимите чрез ваксини инфекциозни заболявания. Ключовата цел тук се явява постигането на 90% национално покритие на всички ваксини, включени в националните имунизационни календари, до 2020 г. Или с други думи, търсената перспектива намира своя фундамент и е подчинена на разбирането за колективния имунитет като ефективно и устойчиво решение в полза на общественото здраве.

В началото на 2019 г. Световната здравна организация определя колебанието по отношение на ваксините като една от водещите десет заплахи пред глобалното здраве. Точно в края на второто десетилетие някои от западноевропейските държави промениха част от имунизационните си календари и режими от препоръчителни към задължителни и въведоха санкции и рестрикции срещу родители, отказващи да ваксинират децата си. В края на същата и началото на 2020 г. всички знаем какво се случи. Стартира пандемията от новия коронавирус, която по всеобщо мнение не само промени света из основи, но и изглежда, има потенциал да преформатира нов глобален социален порядък. Не само водещите конвенционални медии, но социалните мрежи и други интернет платформи бяха призвани да ограничат антиваксиналното съдържание на техните страници, дефинирайки го като опасни „фалшиви новини“. Не само по отношение на ковид (ваксините), но и във връзка с всички ваксини.

Кой се страхува от Джени Маккарти?

Не, грешен отговор, не е СЗО. Нито „Биг фарма“ или тайните глобални сили. Нито националните правителства и здравните власти на развитите държави. Джени Маккарти (с цитираните погоре нейни думи) е символ на „разомагьосването на модерността“. Тя оспорва монопола на науката върху истината. Тя е знамето на постистината (която, подчертавам, не означава лъжа!). Тя е лицеизготовление на всички онези отвратени и много често изхвърлени от

¹ Текстът представя резултати от изследователските усилия на автора и работата му в рамките на проекта „Изследване на отношението между медицинска наука и граждани чрез методите за анализ на големи масиви данни (Big Data): върху примера ваксинирането и хомеопатията“ (№ КП-06-Н35/13) с ръководител проф. д-р Иван Чалъков.

Студенти по право осъществиха онлайн премиера на учебно ръководство

Библиотеките на всички юридически факултети в страната ще получат екземпляр от изданията

Студенти от Клуба по международно хуманитарно право (МХП) към Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ направиха онлайн премиера на учебно ръководство по МХП и речник на основните термини, които се използват в тази област на правото. Двете издания са резултат от успешно завършилия проект към Фонд „Научни изследвания“ на Университета, в който участваха студентите Лъчезар Енчев, Надежда Нанева, Анна Иванова, Тодор Рогошев и Франческо Ночев.

те на всеки един юридически факултет в страната ще получат екземпляр от нея, а също така всички областни структури на БЧК, както и адвокатски колегии.

Подготовката на двете издания бе предшествана от допълнителни дейности, разпределени в три тематични направления: право, военно дело и медицина. В изследването на международното хуманитарно право студентите са дискутирали въпросите за нарушаването на нормите на МХП; справяне с нарушенията им чрез правни и неправни възможности; какви

Книгата и приложението бяха представени виртуално, а събитието бе модерирано от доц. д-р Христо Паунов – ръководител на студентския проект. В електронната зала гости бяха преподаватели от Пловдивския университет, Нов български университет, Софийския университет, Националния военен университет, представители на ръководството на БЧК и Българския младежки Червен кръст и международни експерти, които разказаха как се прилага малко познатото в България международно хуманитарно право.

„Клубът работи за популяризирането на хуманитарните ценности сред студентите вече 13 години и смея да кажа, че издаването на тези две книжки е една от многото значими наши дейности, тъй като в тях активна роля имаха именно бъдещите юристи“, заяви доц. д-р Христо Паунов. Той допълни, че книгата е структурирана във вид на въпроси и отговори, като освен на хартиен носител ще бъде създадена и в електронен вариант. Библиотеки-

са последствията след един въоръжен конфликт и значимата роля на хуманитарното право те да бъдат преодоляни.

За да достигнат до по-задълбочени знания и изследвания по проблема, участниците в проекта са организирали и Национален дискуссионен форум „Международното хуманитарно право и младите хора в 21-ви век“. В него освен студенти по право са участвали и техни колеги от специалностите „Военно дело“ и „Медицина“. Изготвили са анализи по въпроси, свързани с правните източници, които играят основна роля при третирането на жертвите, ранените и болните във въоръжените конфликти, военнопленниците и други. Не са пропуснали да очертаят ролята на Женевските конвенции в съвременното динамично и бързо развиващо се общество, както и ангажиране на млади хора (студенти и курсанти) за участие в студентски научни сесии по въпросите на МХП.

„Пловдивски университет“

➔ От стр. 12

Кой се страхува...

модерните бюрократични и властови

социални структури хора. Джени Маккарти е символ на нечутите емоции, страхове и личен опит на родителите, които се завръщат и с взлом нахлуват в зданието на руинизираната модерна конституция.

Защо съществуващите днес политики и мерки срещу т. нар. антиваксъри са обречени на неуспех?

Първо, има дълбоко неразбиране на това, че колебанието по отношение на ваксините не е просто проблем на общественото здравеопазване. Нито само ефект от недобра комуникация между здравни власти и граждани (лекари – пациенти). То е отражение на много по-сериозни социални трансформации, на които сме свидетели днес.

Второ, кризата в доверието към институциите на публичната власт (вкл. науката) е основен детерминант за колебанието по отношение на ваксините. Репресивните мерки (като санкции и отнемане на права) имат краткосрочни ефекти. Кризата може да бъде преодоляна само ако индивидът бъде приобщен обратно – отвъд числата и доказателствата, отсам емоциите и емпатията.

Трето, дългогодишното изключване на родителската (майчината) компетентност при управлението на здравето на детето дава своя откат. Емоциите, емпатията, сетивността и опитът се

опълчват срещу фактите, данните, науката. Високомерието на бюрократичното господство и квантификацията на

живота и здравето увисват и са в състояние на безтегловност пред опърничавостта и претенциите на гражданите с техните уникални перцепции и субектност.

Четвърто, „конспиративните теории“ и „фалшивите новини“ са убежище за отхвърлените, изключените. Да се знае: независимо дали са „истинни“, или не, те ще съществуват, докато публичната власт се оспорва от онези, които не приемат нейното господство като легитимно (и справедливо).

Пето, необходим е нов обществен договор, в който да се примирят и преконфигурират дихотомии индивид – общество, свобода – сигурност, емоции – разум. Нов обществен договор, който да постанови съгласие как постигаме състояние на убеждение, как добиваме истината.

Преди всичко трябва да признаем: има проблем с ваксините и ваксинациите и това не е просто „фалшива новина“. Това е социален факт. Независимо дали ни харесва, или не. Независимо дали е научно обоснован, или не. Независимо дали е реален, или не. **Това е социален факт!** И изисква коректна (социологическа) диагноза, на базата на която да предоговорим правилата за живот в колектив.

В противен случай ще преоткрием едно „ново Средновековие“ и ще последваме „суеверията“ и/или ще „горим вещиците“.

ПОСТИЖЕНИЯ

Икономика, водород и токамак за 22 милиарда евро

Доц. д-р Атанас ВЛАДИКОВ

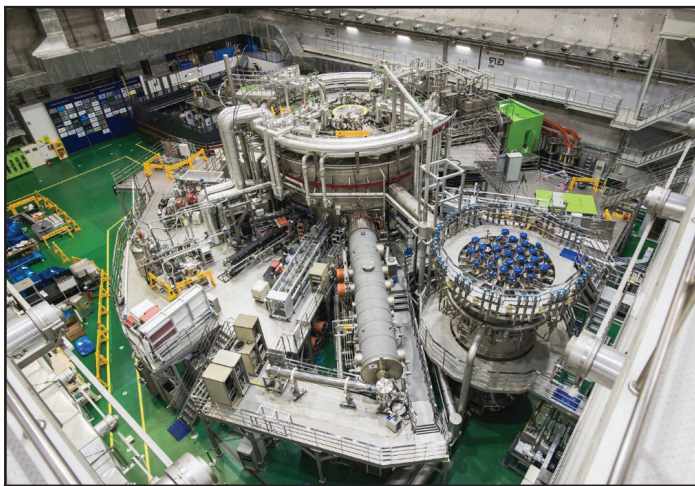
Поводът да напиша настоящия материал за вестник „Пловдивски университет“, е, че на Бъдни вечер информационните агенции разпространиха водещата научна новина, която дойде от Сеул, относно създаденото изкуствено слънце и новите възможности за световната наука.

В Корейския токамак център за върхови изследвания по проблемите на свръхпроводниците (Korea Superconducting Tokamak Advanced Research Center) към Института по термоядрена енергия на Република Корея в гр. Даежеон с общите усилия на специалисти от Националния университет на Сеул и от Университета „Кълъмбия“ (Ню Йорк, САЩ) е създадена по изкуствен път за 20 секунди плазма при температура, по-висока от 100 милиона градуса по Целзий. За сравнение температурата на Слънцето в неговото ядро е изчислена на около 15 милиона градуса по Целзий. За да се получи в земни условия енергийна плазма (често наричана „четвърто състояние“ на материята) такава, каквато е на Слънцето, е необходима температура, която е 7 пъти по-висока от тази на нашата звезда. Следователно изисква се специална структура, много капитали и високообразовани специалисти от различни области, които само и единствено в координация и почтено партньорство могат да създадат „второ Слънце“ на планетата Земя.

По тази научна задача работят учени от различни страни от Втората световна война досега. И това е другата изненада – Южна Корея, чието население след войната наброява 25 милиона души, а днес е малко над 50 милиона, успява организирано, синхронно, методично, на базата на собствения научен капацитет, собствени финанси, собствени държавни политики и микс от публични и частни капитали да излезе за 70 години от опустошителния глад, болести и срината от войната икономика и да стигне до една от първите в научен план страни, като вече има собствени индустриални стандарти, образци и научно-индустриална школа. И най-важното, има сериозни основания да претендира за световно икономическо лидерство, защото е в топ 10 на държавите по икономически показатели, а икономиката ѝ се крепи основно на семейните форми на бизнес, наречени „чебъл“. За сравнение: 50 милионна Корея – на този полуостров с територия почти колкото България (100 хил. кв. км), с неблагоприятни почвено-географски условия, с ниско спуснало се сивкаво небе – създава за 1 година реален брутен вътрешен продукт от икономика, базирана на семейни бизнеси, от около 2,3 трилиона щатски долара. Регионът на Югоизточна Европа (включвайки Румъния, България, Гърция, Хърватия, Сърбия и Западните Балкани като цяло, с общо население около 60 милиона души), който и по територия, и по население е по-голям от Южна Корея, не може да създаде дори 1 трилион щатски долара.

Поглеждайки отново часовника на историята, си позволявам да припомня още, че след приключването на Втората световна война съветските специалисти по физика – академик Игор Там (носител на Нобелова награда по физика през 1958 г.) и академик Андрей Сахаров (носител на Нобелова награда за мир през 1975 година, който участва в съветските екипи по създаването

на атомната и водородната бомба), имат серия от разработки, на базата на които се въвежда наименованието „токамак“ (съкр. от руския израз „Тороидална КАмера в МАгнитных Катушках“). Това е устройство за създаване на енергийна плазма в резултат на термоядрен синтез на изотопи на водорода – деутерий и тритий (заедно и поотделно).

Токамак, Национален изследователски център по наука и технологии, Южна Корея

От физична гледна точка токамак представлява тороидален корпус (нещо като коледно геврече), в чиято „кухина“ се нагряват до висока температура изотопите на водорода, за да се произведе енергия.

И поради това, че се работи при екстремални условия, „гевречето“ създава поле в зависимост от типа на прилаганата физическа сила на отблъскване при синтеза на изотопите – инерционна, гравитационна, електростатична или магнитна. Това поле контролира реакцията и създаваната енергийна плазма не може да достигне до стените на кухнята и да предизвика авария.

Този „магнитен капан“ създава условия да се произведе енергийна плазма, която има високи енергийни стойности, но големият въпрос е: *В какво и как ще се съхранява тази енергийна плазма?*

Най-популярната технология, с „магнитни кожуси“, има две основни разновидности – токамак и стелатор технология. Токамак технологии има предимно в големите развити страни в Европа, САЩ, Канада, Русия, Южна Корея, Япония; стелатор технологии: в Северна Корея, Украйна, но и в САЩ, Япония, Германия.

В надпреварата за овладяване на водорода и насочването на термоядрения синтез като метод за създаване на евтина, чиста и безопасна енергия за индустриални нужди през 60-те до 90-те години САЩ, страните от Западна Европа и Япония обединяват държавни и частни усилия, средства и ноу-хау чрез споразумения и протоколи за сътрудничество в областта на създаването на „нови“ източници на енергия, защото става ясно, че без обединяване на усилията в една обща парадигма страните поотделно не биха могли да се справят.

През 50-те години в една лаборатория в университета „Принстън“ в САЩ започва работа върху разработването на водородната бомба по проекта „Матерхорн“, а през 60-те години, след отпадането на грифа „Секретно“ за проекта, тя се преобразува в Лаборатория по физика на плазмата, която е с федерален статут и е част от Министерство на енергетиката на САЩ. Тук е мястото да припомним, че университетът „Принстън“ е частен, но това не е проблем да работи с федерални (публични) средства и по федерални проекти в областта на термоядрения синтез и търсенето на нови източници на енергия.

Американците създават тази структура в Принстън и в нейните „най-финансирани“ периоди, които са през 80-те години на 20. век, броят на изследователите и служителите само в тази лаборатория е около 1300 души.

След изследвания, продължили близо четвърт век те успяват да достигнат температура от около 60 милиона градуса по Целзий, а енергийният рекорд по проекта е постигнат едва в средата на 90-те години – около 11 MW (мегавата).

Член на Експертната група за борба с трафика на хора гостува на Кръжока по международноправни науки

Таня ИВАНОВА

На 22 януари във виртуална среда се проведе първата за 2021 година сбирка на Кръжока по международноправни науки. Тя беше организирана съвместно с магистърската програма „Международни отношения“ към Юридическия факултет.

Лектор на събитието беше г-жа Антоанета Василева, член на Експертната група за борба с трафика на хора (GRETA) – механизма за наблюдение по Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора. Тя представи темата „Съвременното робство и как международното законодателство променя националните политики“.

Преди да се премине към същинското изложение, доц. Гертана Гозанска, ръководител на кръжока, представи лекторката, а проф. Ирена Илиева – ръководител на магистърската програма „Международни отношения“, направи въведение по темата и даде думата на гостенката.

В уводната част г-жа Василева очерта какво представлява престъплението трафик на хора като социален и криминален феномен с множество измерения. Изясни подробно начините за въвличане в трафик, като посочи различните форми на експлоатация и тенденциите в осъществяване на престъплението от трафикантите.

По време на представянето лекторът акцентира на влиянието на престъплението трафик на хора върху международните отношения и развитието на наднационалните инструменти. Запозна участниците с правната регламентация, съдържаща се в Протокола за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика на хора, особено на жени и деца, към Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, приет в Палермо, Италия, през 2000 г. (т. нар. Протокол от Палермо). Представи Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, определяйки я като надграждаща Протокола от Палермо

и много по-прецизен и даващ цялостен подход за противодействие на престъплението международен документ, със специален фокус върху превенцията, подкрепата на жертвите, преследването на извършителите и партньорството между организациите и държавите на високо ниво.

В лекцията се отдели специално внимание върху процесите, свързани с изграждането на политическо сътрудничество за противодействие на престъплението, включително в резултат на

мониторинговия механизъм на Съвета на Европа. Особен интерес в аудиторията предизвика проблемът за влиянието на международните инструменти върху развитието на българското законодателство и формирането на националната политика и стратегия за борба с трафика на хора, представен от лекторката с конкретни примери.

В последвалата дискусия се поставиха въпроси, свързани с имплементирането на международните норми във вътрешното право, както и с все по-често срещаните „меки“ методи, използвани от трафикантите за примамване на жертвите. В подкрепа на казаното г-жа Василева сподели реални казуси от своята практика – над 18 години опит в борбата с трафика на хора, от които 9 години на длъжността секретар на Националната комисия за борба с трафика на хора към Министерския съвет, почти 10 години в неправителствения сектор, както и работата в Експертната група за борба с трафика на хора към Съвета на Европа от 2019 г.

В срещата взеха участие студенти, докторанти, секретари на местни комисии за борба с трафика на хора в страната, представители на институции и неправителствения сектор.

Проф. Илиева и доц. Гозанска благодариха на г-жа Антоанета Василева за участието ѝ в работата на Кръжока по международноправни науки, а присъстващите за финал на срещата изразиха своята благодарност за интересната лекция с аплодисменти.

➤ От стр. 14

Икономика, водород и...

Основният проблем на

такъв тип авангардни проекти не са разходите за научна инфраструктура, а съпътстващите разходи, които без общо включване на микс от капитали (публични и частни) не биха могли да се случат. Например токамак устройството в Принстън е струвало около половин милион долара, а годишният бюджет е бил около 25 милиона долара. Тази сума, приравнена към сегашната стойност на щатската валута, се равнява на около 80 милиона долара.

През 70-те години Япония изгражда специална структура за тестване на плазма (Breakeven Plasma Test Facility) – проект, който ще бъде в основите на японските изследвания на физиката на плазмата.

Във Франция също през 70-те също се създава еквивалент на съветския токамак, който е наречен „Тора Супра“ и има капацитет от 20 MW до 25 MW (мегавата).

Във Федерална република Германия през 80-те години (в Секцията по физика на плазмата към Института „Макс Планк“) също се създава еквивалент на съветския токамак.

Към днешна дата Европейският съюз изгражда най-скъпоструващия в света токамак, който ще бъде научна структура за термоядрен синтез в малкото градче Кадараш, близо до Марсилия, Франция. Това е и най-скъпият научен проект в историята на човечеството (ITER). И без да преувеличавам с холивудска стилистика, водещите държави залагат много надежди (и капитали) проектът да бъде успешен и да тласне световната икономика в правилната посока.

В този проект участват 35 страни от целия свят по различен начин, като оценките на

Европейската комисия са, че стойността му ще е около 22 милиарда евро. Министерството на енергетиката на САЩ като част от общия консорциум обаче смята, че до 2025 година вложената сума по проекта ще достигне 65 милиарда евро и е в остър диспут с Европейската комисия по редица въпроси.

Предварителните енергийни разчети показват, че за да се създаде енергийна плазма за периоди от 30 секунди, ще са необходими между 110 MW и 620 MW, като на всеки 50 MW вложена топлинна енергия ще се произведат 500 MW топлинна енергия.

Един грам от синтеза на двата изотопа (деутерий и тритий) ще създава енергиен еквивалент на изгарянето на 8 тона петрол.

До момента обаче нито опитите в Русия, нито в Япония, нито в САЩ, нито в Китай, нито някъде другаде, където има такива структури, са показали, че може да се поддържат 100 милиона градуса по Целзий за създаване на енергийна плазма в стабилно състояние; периодът, който се цели, е 1000 секунди. Успехът на корейските учени, свързан с поддържане на тази температура в продължение на 20 секунди, е само 2% от крайната изследователска задача.

Ето защо мисля, че търсенето на научни решения (и правилни сметки) за внедряване на икономика, базирана на водорода, ще продължи още дълго време.

За съборността като основна категория в творчеството на Ф. М. Достоевски (Един „руски“ поглед)

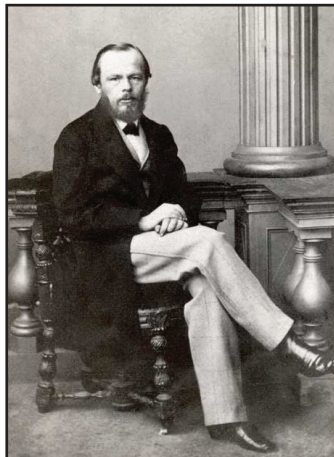
Доц. д-р Николай НЕЙЧЕВ

Когато през 90-те години на миналия век пишех своите изследвания върху късните творби на Достоевски, представяйки ги структурирани като метароманна словесна *храмовост* (*съборност*), не съм и подозирал, че в Русия наскоро е излязла книга, с която „мислим“ еднакво. Това бе концептуалното изследване на руския професор Иван Андреевич Есаулов *Категория соборности в русской литературе*. Петрозаводск, 1995. Повече от 20 години книгата на Есаулов и моята *Тайнствена поетика* (чийто предговор към руското ѝ издание написа самият професор Есаулов) сякаш взаимно се допълват в опита си да обясняват *съборността* – тази най-фундаментална категория както за цялата православна цивилизация, така и за творчеството на Ф. М. Достоевски.

Следващите думи нека да се възприемат като *необходимо* разяснение на тази категория от гледна точка на книгата на И. Есаулов, която така и досега остава все още непреведена и непубликувана в България. Това на някого може да се стори анахронизъм с четвъртвековна давност, но има книги, които принадлежат по-скоро на „голямото“, а не на „малкото време“.

Още в първата страница на въведението руският изследовател поставя като абсолютно наложително изискването за създаване на „нова концепция за руската литература“. Принципно авторът се усъмнява във възможността за някаква „безоценъчна позиция“ от страна на тълкувателя, която обикновено неправилно се смесва с истинската „научна обективна позиция“, тъй като ученият винаги е под властта на „традицията“, т. е. в една или друга степен е принципно „предпоставен“ към разглеждания обект (Х.-Г. Гадамер). С други думи, резултатите от изследването са в зависимост от „определения аксиологически подход към предмета на изследването“ и от своеобразната *собствена* аксиологическа координатна система на изследователя. Най-голямата слабост на досегашните опити за извънпоставена, извъндуховна позиция към изучаването на руската литература изследователят вижда в „аксиологическата координата на изследването, която очевидно *не съвпада* с аксиологията на изучавания обект“, тъй като обикновено „дори и най-духовните явления се разглеждат като чисто проявление или страничен продукт на материалните явления“.

Като разглежда голям брой факти, И. Есаулов убедително доказва, че под този знаменател попада не само по-голямата част от научния продукт на съветското литературознание, но дори и „руското либерално (дооктомврийско) литературознание, подчертаващо религиозния характер на руската литература, но стремящо се задължително да се *дистанцира* от *православната* основа на тази религиозност, като я възприема почти винаги в качеството ѝ на чиста *метафора*“. От тази констатация следва да се изключват като предмет на изследване от науката понятия като „национално своеобразие“, тъй като „типът култура се определя не от *тясно националния*, а от много по-глобален и духовен признак: *конфесионалния*“. Подобно схващане изцяло изхожда от спецификата на руската менталност, която винаги поставя *конфесионалността* йерархически много по-високо от *националността*. Затова така нареченото „национално своеобразие“ на културите се определя не от никакви абстрактни фактори, а от специфичната конфесионалност (било то ортодоксална, католическа или протестантска), която особено за руската култура (в частност литература) произти-

Посвещава се на юбилейната година на Ф. М. Достоевски (1821 – 1881)

ча „от православния манталитет, даващ своеобразен православен образ на света“, формиран от *непрекъснатата* духовна традиция, идваща от цивилизацията на Византия. В съответствие с това изискване следва да се акцентира основно върху *съборността* като „водеща категория на руското православно християнство“ (богословски разработена още в учението на А. С. Хомяков) и нейното отражение в първокласни „литературни произведения от различни исторически периоди“, които се явяват ключови за хилядолетното развитие на руския логос.

От тази гледна точка изследването естествено възхожда към два знаменити средновековни

текста, създаващи православния контекст – „Слово за Закона и Благодатта“ на митрополит Иларион и „Слово за полка на Игор“. „Словото...“ на Иларион, което стои в началото на руската литература, задава чрез фундаменталните понятия „закон“ и „благодат“ две семантични ядра, станали основни за целия следващ руски логос. Около *Закона* гравитира еднозначна по дух символична система, изградена от образите на *сухотата, тъмната, самоутвърждаването* в земния живот; *юдаизмът, вехтият закон, оправданието на мъртвите души* в този свят. Докато *Благодатта* се характеризира с образите на *водата, светлината, бъдещото духовно спасение, християнството, небесното възкресение* на мъртвите по душа и пр.

Постулатът е, че в „Словото...“ на митрополит Иларион може да се открие „ключът“ към разглеждането на *съборността* като основна категория, тъй като *благодатта* Божия е „източникът на *съборното* начало“. Оказва се, че *благодатта* като основа на *съборността* винаги се осъзнава като антипод на *закона*, а в конкретен смисъл – руската *съборност* е органически чужда и принципно не приема *юридическото, правовото* и „*правосъдното* пространство“ – тя предпочита винаги да го замени с *благодатната* Божия любов и състрадание. „В снет вид – продължава И. Есаулов – това противопоставяне може да се разкрие и в най-знаменития паметник на древноруската литература – „Слово за полка на Игор“...“

Изследователят анализира няколко ключови за руския логос на XIX век произведения, с което се стреми да преодолее утвърдената в науката гледна точка, представяща руската класическа литература единствено като „продукт на *светската* култура“...

Когато в търсене на истината И. Есаулов започва своето трудно изкачване към втория (след „Война и мир“ на Лев Толстой) връх от литературните Хималаи на руската класика – романа на Фьодор Достоевски „Братя Карамазови“, той отново използва фундаменталната и работеща в цялата руска култура (литература) опозиция *право (закон) – благодат (съборност)*. Още в началото той прави важната отправна констатация, че за Достоевски законничеството и юдаизмът не са откритие на *католическата* цивилизация, а са следствие от „неплодотворното и опасно *възвръщане* на човечеството към *дохристиянското* състояние на света“. Всъщност точно в това се състои и упрекът на Великия инквизитор към Христос – че Спасителят е осъществил прехода от „твърдите основи за успокоение на човешката съвест“ към новозавет-

Социалната уязвимост като социоаналитичен проблем: между теорията на практиката и практиката на теорията

Събитието се проведе онлайн под формата на блиц научна сесия на тема **„Социалната уязвимост като социоаналитичен проблем: между теорията на практиката и практиката на теорията“**.

Участниците имаха по 20 минути, за да представят, но и да защитят с научни аргументи постигнатите резултати от теренната и теоретичната работа през последната година на 23 януари 2021 г. (събота).

В рамките на уъркшопа докторантите и студентите представиха резултатите от своите изследвания на социалната уязвимост в 5 тематични области. В рамките на първия изследователски панел докт. Желя Иванова и Ивелин Георгиев (студент от 3-ти курс в специалността „Гражданско образование и чужд език“) представиха пред аудиторията резултати от изследването на деца, лишени от родителска грижа. В рамките на втория тематичен панел докт. Мишо Гръблев и Джани Маджаров (студент от 3-ти курс,

При голям интерес се проведе заключителният уъркшоп по проекта **„Социалната уязвимост като обект на изследване. Обучение на обучаващи в социологията: към едно по-ефективно интегриране на образователни и изследователски практики“**, финансиран от НПД към ПУ „Паисий Хилендарски“ по програмата **„Млади учени, докторанти и студенти“** към конкурсна сесия 2019 – 2020 г.

специалност „Социология и науки за човека“) представиха емпирични данни и обсъдиха проблемите, свързани с изследването на жертвите, претърпели домашно насилие, и вторичната виктимизация при социалните работници, работещи с жертви на домашно насилие. В третата сесия д-р Димитър Панчев и докт. Пламен Кольовски представиха своите резултати от изследването в контекста на „излишните за обществото“, стигматизирани в условията на късномодерното общество на потреблението – роми и/или други социално изключени. В четвъртия тематичен панел екипът на докт. Диана Апостолова, Зоро Зоров (студент от 3-ти курс, специалност „Социология на правото, икономи-

ката и икономиите“) и Николай Иванов (студент от 4-ти курс, специалност „Социология и науки за човека“) представиха своите резултати от проведени социоаналитични интервюта с (не)реализирани млади хора, завършили висше образование. В последната сесия от първия ден на уъркшопа гл. ас. д-р Милена Ташева и Даниела Йончева (студентка от 3-ти курс, специалност „Социология и науки за човека“) представиха резултати от изследването на емпиричен казус, който разглежда проблемите на успешната социализация в старостта.

В рамките на първия ден от заключителния уъркшоп беше презентирана и дейността на Клуба на социалния учен, учреден като част от дейностите

по проекта и превърнал се в своеобразна „лаборатория“ по експериментална хуманитаристика, в която бъдещите социолози и социални учени да могат да обменят опит и да диалогизират помежду си. В рамките на сесията беше взето решение Клубът на социалния учен да продължи своята дейност и след края на проекта.

А на втория ден от събитието, 24 януари 2021 г. (неделя), се проведе и кръгла маса на тема **„Голямото „страдание“ и „малките“ страдания: разрушаване на фоновите очаквания в научното поле („жертви“ и уроци)“**, на която бяха обсъдени методите за провеждане на теренни изследвания, както и проблеми и тяхното решение, възникнали в работата на уникалната колаборация между студенти, докторанти и преподаватели от катедра „Социология и науки за човека“ към Философско-историческия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Д-р Димитър ПАНЧЕВ,
докт. Мишо ГРЪБЛЕВ

➔ От стр. 16

ната свобода. За Достоевски е неприемливо всичко свързано с устройването на човечеството по законите на „правовото пространство“, т. е. върху основата на *разсъдъчността, сметката, заплащането* – все синоними на *подлостта*.

Чрез детайлен анализ не само на „Братя Карамазови“, но и на другите романи от Петокнижието (особено на „Бесове“) изследователят стига до извода, че за руската духовност да се строи „правово пространство“, отчуждено от благодатната основа, се явява типична утопия. Напротив – светът на Достоевски намира своята опора в милостта и благодатта, а не в закона и правосъдието. Нещо повече. Подчертава се, че Достоевски (както и много от неговите велики предшественици – Пушкин, Гогол, Толстой и пр.) се придържа към метафизичната бинарност на православната есхатология, отхвърляща концепцията за Чистилище, което позволява рязкото сближаване на противоположни сакрални сфери, а оттук и възможността за *мигновен преход* на всеки от неговите персонажи от областта на *греха* в областта на *светостта* (и обратно). Този феномен, който впрочем адекватно обяснява и честата употреба от Достоевски на думата „вдруг“ (изведнъж), досега не се е разглеждал в достоевистиката от гледна точка на православната традиция. Основна роля за трансцендирането на героя към светостта или пропадането му в преизподнята на греха играе благодатта, която не може лично да „се заслужи“ (както приема римокатолическата менталност), а любовно се *дарява*. Затова в художествения свят на Достоевски истинската вина се състои не в извършването на някакво (правно) престъпление (напр. убийство, какъвто е случаят с Расколников или Смердяков), а в това, че героят се намира в състояние на безблагодатност, т. е. изпада от *съборното* единение на хората, противопоставя себе си на

За съборността като...

другите, с което се нарушава доминиращата в художествения свят на писателя представа

за *съборната вина* и *съборното спасение*.

Своя критически опус, посветен на Достоевски, руският изследовател завършва със задълбочен анализ на социалните, политическите и екзистенциалните причини, поради които откритото изясняване на основната за православието категория *съборност* остава неексплицирана в научното творчество не само на мнозина от второстепенните автори, но и на такъв знаменит тълкувател на Достоевски като М. М. Бахтин. Като подчертава огромните заслуги, които има създателят на теорията за *полифоничния роман* (както и на неговия предшественик Вяч. Иванов) за разкриване на тайните в поетиката на Достоевски, И. Есаулов вече смята за неуместни използваните в науката „фигури на премълчаването“ и отбелязва, че е настъпило времето за открито изследване на най-същественния за поетиката на Достоевски православен „код“ и в частност неговата основна категория – *съборността*.

В заключение И. Есаулов очертава нови хоризонти, в които би могло да протече бъдещото изследване на глобалните феномени през различни периоди на руската словесност, в които се осъществяват приемствеността в границите на православната духовност или опитите за трансформация на този духовен вектор – *съборността* – в руската култура. Със своя концептуално новаторски характер изследването (предизвикало впрочем в Русия твърде оживени дискусии, остри полемики, дори обвинения към автора в „ритуален антикомунизъм“ и „ненавист към интелигенцията“) залага основи, без които са невъзможни една бъдеща и принципно различна история и херменевтика, и то не само на руската литература, но и на такива литературни процеси, които се развиват в атмосферата на могъщата православна духовност, каквато впрочем е и българската литература.

Водещи аргументи в подкрепа на въвеждането на институционални планове за равнопоставеност между мъжете и жените

Социалното благополучие и постигането на равенство между мъжете и жените в Европейския съюз е съвместна отговорност. Тя изисква обединени действия на всички институции и агенции в Европейския съюз и държавите членки в партньорство с гражданското общество, организациите на жените, социалните партньори и отделните институции и организации в частност. В съответствие с приоритетите, заложили във водещите европейски и национални политики, всеки европейски университет и научно-изследователска организация в различна степен трябва да спазват определени установени законови норми, свързани с равнопоставеността и преодоляването на дискриминацията. Спазването на тези правила изисква ресурси и ноу-хау, които често се осигуряват по-лесно, ако се приеме и се прилага институционален план за равнопоставеност между мъжете и жените (ПРМЖ) като основен инструмент за справяне с тези предизвикателства.

Изследванията и предварителните консултации, проведени в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, също показват, че инвестирането на средства в създаването и прилагането на ПРМЖ в дългосрочен план ще подпомогне организацията в прилагането на европейските и националните законови разпоредби, свързани с отчитане на половите различия по-пълноценно и активно, и ще има положително въздействие по отношение на:

1. Достъпа до европейските фондове и програми

Новите предложения на Европейската комисия от май 2020 г., свързани с финансовата рамка на съюза за периода 2021–2027, очертават мерки, които ще дадат допълнителен тласък на работата по постигане на равнопоставеността между мъжете и жените в научните организации. Част от тях предвиждат включването на специфични „условия за допустимост“, според които всички публични институции ще трябва да разработят и прилагат планове за равнопоставеност между мъжете и жените, за да отговорят на условията за финансиране по новата рамкова програма на ЕС за научни изследвания и иновации „Хоризонт Европа“. Тази политика ще бъде ясно отразена и в останалите финансови инструменти на ЕС, като Европейския социален фонд, Европейския фонд за регионално развитие, „Творческа Европа“, Европейския фонд за морско дело и рибарство, Кохезионния фонд и програмата „InvestEU“.

2. Изграждането и поддържането на положителен имидж на организацията

Дейностите, свързани с насърчаване на равенството между мъжете и жените в университета, могат да се разглеждат и като част от по-широк стратегически подход, насочен към повишаване на конкурентното предимство и изграждането на положителен социален профил на организацията. Университетите, амбицирани да анализират и коригират пропуските, свързани с вкоренени стереотипи на неравнопоставеност, и да предприемат система от мерки, подкрепени от ПРМЖ за отстраняването им, са поставени в много по-добра позиция да постигнат устойчиво равенство и чувство за приобщаване и принадлежност към организацията. В резултат ще се създаде по-толерантна академична общност, обгрижваща всички, не само неравнопоставените представителни групи. Това от своя страна ще доведе до по-висока обществена оценка и признание за институцията и ще увеличи шансовете ѝ да привлече по-широк кръг от студенти и учени.

3. Подобряването на баланса между професионалния и личния живот

Научноизследователската работа изисква не само сериозни финансови ресурси, но и значителни инвестиции и внимание към човешкия капитал.

This press release reflects only the author's view; The Research Executive Agency (REA) and the European Commission are not responsible for any use that may be made of the information it contains.

SPEAR has received funding from the European Commission under H2020-SWAFS-2018-2020 under grant agreement No. 824544.

Процесът изисква работа и в двете посоки. Както сочат изследванията, съвместяването на семейните и професионалните задължения е най-същественият проблем, който се отнася както за жените, така и за мъжете. Дългите часове работа в офиса, стремежът към развитие в кариерата и постигането на успех затрудняват много семейства и особено онези, в които има деца. Това налага нови модели за отглеждането на децата и въвеждането на гъвкави политики спрямо родителите. Те трябва да подкрепят както мъжете, така и жените при справянето им с професионалните предизвикателства, както и при завръщането им на работа след родителски отпуск.

Изграждането на балансирани по пол екипи също може да бъде от полза както за жените, така и за мъжете. Предимствата са свързани с подобряване на благосъстоянието и мотивацията на служителите и създаване на по-благоприятна работна среда. От гледна точка на организацията това ще спомогне за създаването на гъвкава и адаптивна институционална структура за справяне с възникващите нужди и проблеми, както и по-устойчивото управление на човешките ресурси, което ще доведе до привличане и задържане на най-добрите изследователи и млади таланти.

В този смисъл залагането на последователни мерки в институционалния ПРМЖ може да създаде по-добри възможности, които отчитат по-добре потребностите на работещите и от двата пола.

4. Социален диалог и сътрудничество между заинтересованите страни

Стремежът към равенство между мъжете и жените изисква ангажиране на всички категории служители – включително мениджмънта, административния персонал и академичния състав – в съвместните усилия за културна промяна. Предвид факта, че тези категории по-рядко си сътрудничат, тази обединена цел предлага възможност за засилване на чувството за общност и институционална принадлежност.

Процесът на интеграция на ПРМЖ в университетите допринася също така за подобряване на прозрачността и отчетността, вземането на решения, процедурите за кариерно израстване и за оценка на научните изследвания, които често са засегнати от различни видове предразсъдъци и неписани правила на различни нива в йерархията на организацията. Създаването на подобна спойка при прилагането на ПРМЖ би допринесла за изграждането на цялостен институционален механизъм за превенция и противодействие на дискриминацията.

5. Повишаване на качеството на научните изследвания и иновациите

Редица практически проучвания доказват, че неравнопоставеността представяне и участие на мъжете и жените в провеждането на научните изследвания поражда нереализирани възможности и пропуски в новите знания, технологиите и иновациите. Предвид факта, че науката и иновациите все повече се определят като работа за/с обществото, отчитането на многообразието на крайните потребители в ранния етап на научните изследвания се превръща в основна предпоставка за успех. Разглеждането

Организации от България, Румъния, Армения и Грузия стартират стратегически проект за изследване и мониторинг на състоянието на местни екосистеми и Черно море

Водещи научноизследователски организации в областта на екологията от България, Румъния, Армения и Грузия обединиха усилията си в изпълнението на одобрения за финансиране проект „BSB Eco Monitoring – Съвместен мониторинг за опазване на околната среда в страните от Черноморския басейн“. Асоциацията за култура, технологии, образование и развитие – Пловдивски университет – Странджа, AKTORPUS, основана от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, е водещ партньор по проекта.

Заделянето финансиране по Съвместната оперативна програма за трансгранично сътрудничество „Черноморски басейн 2014 – 2020“ е в размер на 1 000 000 евро. Изпълнението на проекта стартира през юни 2020 г. и ще продължи до юни 2022 г. Изследователските екипи с представители от четирите организации партньори вече са създадени и работят активно по научноизследователските задачи. Изпълнението на заложените дейности се движи в сроковете, предвидени в графика за реализиране на научната програма.

Водещите цели на проекта са ориентирани към подобряване на дългосрочното трансгранично сътрудничество, развитието на информационния и изследователския капацитет за справяне с промените в екосистемите и мониторинга на биологичното разнообразие. За реализирането им ще бъде създаден Трансграничен център за съвместен мониторинг на околната среда и изследване на екологичното състояние на местните екосистеми и акваторията на Черно море в защитени територии от четирите партниращи си страни. Обект на изследване и мониторинг са: природен парк „Странджа“ (България), биорезерват „Делтата на Дунав“ (Румъния), национален парк „Дилиджан“ (Армения) и част от защитените територии в Грузия.

Центърът, изграден по проекта, ще се оформи като основа за сътрудничество между учени, изследователи, местни институции, екологични общности и експерти от четирите страни. Те ще разработват общи подходи, методологии и модели за отговорно използване и опазване на природните ресурси. Със средства по проекта центърът ще бъдат оборудван с всички необходими съвременни съоръжения, апаратура и системи за информация, които дават данни за екологичното състояние на природните екосистеми в набелязаните защитени територии.

Амбициозните задачи, заложили при изпълнението на проекта, включват и разработването на методология за съвместен мониторинг на естествените местообитания и инвазивните видове в обхванатите територии. Предвижда се внедряването на онлайн системата за наблюдение на околната среда, която ще интегрира данните от измерванията и ще служи като платформа за разпространение на събраната информация. В хода на проекта ще бъде приложена и специфична технология за наблюдение на околната среда с дроне и отдалечено измерване и мониторинг на качеството на речната вода и атмосферния въздух, както и уеб базирана облачна услуга за автоматично събиране на данни и видеосъдържание от безжични сензорни мрежи. Ще бъде създадена и интелигентна платформа за събиране, обработка и анализ на съвместими данни за състоянието на околната среда в набелязаните територии.

В рамките на проекта се предвижда още и провеждането на различни инициативи, свързани с опазването на природата и възпитание на отговорно поведение от страна на местните общности. Проектът ще надгради и съществуващия капацитет за изследване и мониторинг на местните екосистеми, добавяйки нови данни и информация за екологичното състояние и проблемите на околната среда, развитието и опазването на речните и морските екосистеми.

Изграждането на подобен център ще бъде от изключително значение за опазването на природата и устойчивото развитие на района на Черно море. Проектът кореспондира с дългосрочната стратегия на Европейския съюз за насърчаване на опазването на околната среда и биологичното разнообразие, подкрепя на устойчивото развитие и изграждането на екологосъобразната инфраструктура чрез най-подходящата комбинация от изследователски, икономически, културни и социални мерки.

Екипът на AKTORPUS

➔ От стр. 18

на аспектите, свързани с пола, в процеса на научните изследвания също може да подобри значително качеството на изследователските хипотези, протоколите и резултатите и да подпомогне реализирането на иновациите на пазара в по-широк спектър от области. В този смисъл разработването и прилагането на стандарти за включване на перспективата за пола и анализа на пола в научните и приложените изследвания може да бъдат част от мерките, набелязани в институционалния ПРМЖ.

6. Съответствие с целите на Програмата на ООН за 2030 г.

На глобално ниво насърчаването на равенството между мъжете и жените се осъществява в съответствие с Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените, Резолюция № 1325 на Съвета за сигурност на ООН относно жените, мира и сигурността и Целите за устойчиво развитие на ООН. Приоритетът е изведен и в отделна Цел 5 за устойчиво развитие на ООН, ориентирана към постигане на равенство между мъжете и жените чрез прекратяване на всички форми на дискриминация.

Водещи аргументи...

ЕС подкрепя тези политики чрез стартирането на инициативата Spotlight – съвместна глобална програма на ЕС и ООН с общ бюджет от ЕС в размер на 500 милиона евро, насочена към премахването на всички форми на насилие срещу жените и момичетата. Предвид факта, че сътрудничеството е задължително при насърчаването на равенството между мъжете и жените по целия свят приносът на всички европейски страни, партньори и обществени организации ще бъде високо оценен.

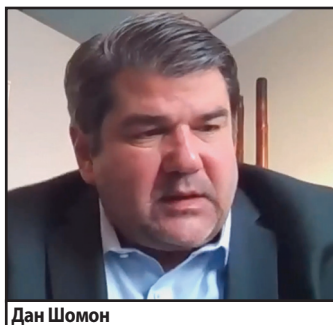
Като активен партньор по проекта SPEAR – „Подкрепа за въвеждане на планове за равнопоставеност между жените и мъжете в академичните среди и научноизследователската дейност“ – Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“ е в процес на разработване на институционален план за равнопоставеност между жените и мъжете, чрез който ще се трасира пътят за въвеждането на добрите европейски политики и практики в областта, както и за прилагането на приложими решения за преодоляване на очертаваните предизвикателства.

Екипът на проекта SPEAR

Политически експерт от САЩ дискутира онлайн със студенти и преподаватели от ПУ световния ред и новата „нормалност“

Публична онлайн лекция пред студенти, докторанти и преподаватели на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ изнесе политическият експерт от САЩ Дан Шомон. Той е определян като човека, без който Барак Обама нямаше да бъде избран за президент, а в момента има близки контакти с администрацията на новоизбрания Джо Байдън. Лекцията постави началото на т. нар. Открита катедра, посветена на 60-годишнината на Пловдивския университет, в рамките на която изявени учени, университетски преподаватели, творци, бизнесмени и политици ще представят вижданията си по значими обществени проблеми.

Специалният гост-лектор Дан Шомон участва в събитието на ПУ „Паисий Хилендарски“

Дан Шомон

ски“ по покана на доц. д-р Алексей Петров, ръководител на катедра „Политически науки и национална сигурност“ при Факултета по икономически и социални науки. Кой е Дан Шомон? Политически експерт с особено значим личен принос в американския политически процес, принципал и собственик на „Dan Shomon Inc“. Фирмата му представлява компа-

нии и организации, за които разработва стратегии за развитие на разнообразен международен бизнес, за устойчивост на отношенията с държавата, осъществява политическо консултиране, координира връзките с обществеността. Част от клиентите на Дан Шомон са в списъка на 500-те най-големи компании в САЩ, сред които са Pfizer, Adobe, Broadcom/CA Technologies и Motorola. През настоящата година компанията на Дан Шомон, която е базирана в Чикаго, отбелязва своята 20-годишнина.

Модератор на виртуалната дискусия с известния американски политик и бизнес консултант беше гл. ас. д-р Даниела Пастармаджиева, научен секретар на катедрата.

Основни участници в лекцията бяха студентите, докто-

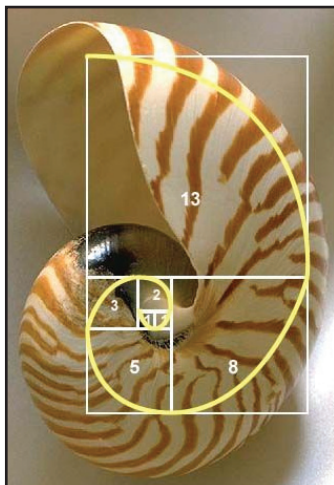
рантите и преподавателите от различни факултети на Пловдивския университет. Към тях като слушатели се присъединиха студенти и представители на катедра „Политология“ в УНСС, Софийския университет и Варненския икономически университет, както и Виолина Накова от Съюза за стопанска инициатива.

Всеобщо удовлетворение и интелектуално удоволствие предизвика горещата дискусия по проблемите на днешна Америка, световния ред и новата „нормалност“ в глобален аспект. В двойно надвишеното време за въпроси и отговори академичната общност на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ демонстрира дълбок професионализъм, впечатляваща осведоменост и модерно мислене.

➔ От стр. 10

Възможно е това да е въпрос на ефективност и на икономия на място. Същото като, когато свием ръката си в юмрук и се оформя спирала, по този начин ръката ни всъщност заема по-малко място.

Това е отличен начин да се пести и пространството. Ако помислим за подреждането на семената върху питата слънчоглед, спиралата се счита за най-добрия начин да съберем най-много семена върху една сравнително малка повърхност. Във всички растения със спираловидна форма можем да преброим вътре в спиралата номерата на последователността на Фибоначи, тъй като те се появяват в почти същия ред. Например растението папрат започва да се развива от формата на малка спирала, която с растежа се разлиства и изправя. Това толкова много прилича на човешкия ембрион, свит в утробата на майката.

Спиралата като духовен символ

Визуалният дизайн на спиралата е един от най-старите и загадъчни свещени изображения, изпълнен през вековете със сакрален смисъл. Това е един от най-ранните примери за човешко творческо изразяване, който се появява в почти всяко общество в древния свят. Спиралата има универсална привлекателност и има загадъчен резонанс с човешкия дух. Тя е същевременно сложна като замисъл, но и толкова семпла, интригуваща и красива. Математиката може да обясни сложните алгоритми, последователности и уравнения, които съставят модела на спиралата, но не може

Магията на числата...

да обясни привлекателността и очарованието ѝ за човешкото въображение.

Спиралата отразява универсалния модел на растеж и еволюция и представлява богинята, плодородието и енергията на жизнената сила. Спиралата се среща навсякъде в човешката физиология, растенията, минералите, животните, енергийните модели, времето, растежа и смъртта. Това е свещен символ на нашето развиващо се пътуване в живота. Може би всичко това е било част от божествената идея за проектиране на символ, който да обедини всичко живо и неживо в едно цяло? Можем само да предполагаме.

В нашия малък човешки живот е важно да сме отворени за по-дълбоките нива на съществуване на всичко, което ни заобикаля. Независимо от това, което правим в професионалния и личния си живот, трябва да се опитваме да развиваме чувствителност към живота около нас. По този начин можем да останем свързани с всичко – не само във външния вид на обектите, но и с това, което се крие дълбоко вътре, с енергийното ядро.

Изучавайки по-дълбоките нива на съществуване, като индивидуи ние можем да отворим очите си за скритата красота и мъдрост на света, които понякога могат да бъдат точно под носа ни, но ние да не сме способни да ги видим. Такова изследване ще изпълни сърцето ни със състрадание и човечност към всичко наоколо. Това е така, защото всичко е част от великия дизайн и ние можем да се зареждаме от него. За да можем обаче да видим и почувстваме енергията на заобикалящата ни красота и мъдрост, трябва да се образуваме за знаците, които ни свързват.

Ако погледнем нагоре към небето, какво виждаме? Виждаме не само небето, тъй като зад тази синя илюзия се крие обширното пространство, което е и нашият дом. Звездният прах е строителният материал, който свързва нас, хората, с всичко живо на земята, а и зад синята небесна илюзия. Този факт трябва да ни напомня, че ние сме част от цялото. Ние сме пълни с нежна сила да градим и да създаваме, а не да разрушаваме. Магията на математиката ни помага да отключим тази творческа страна, а последователността на Фибоначи е отлична формула за опознаване на света около нас.

(Откъс от книгата „LoveMaths Stories“ на Е. Любенова)

АПОСТОЛА НА СВОБОДАТА

Д-р Шинка ДИЧЕВА-ХРИСТОЗОВА

Денят 19 февруари е трагичен и славен, велик и тъжно смълчан. Той е онзи вододел, който разделя достойния живот и примиреното съществуване, светлия пример и унизителното мълчание. Защото един достоен Син бе погледнал в бъдещето и бе пожелал свободата по-силно от своя живот. Защото точно днес един Месия изкупи вината на хилядите грешни и страхливи люде, които мислеха за оцеляването си на тая земя. Този ден се превръща в мяра на нашето родолюбие и белег за висш идеал. Този ден е денят на нашето възкресение, който идва, за да ни припомни кои сме и защо сме се родили точно тук. Защото това е денят, в който роденият като Васил Иванов Кунчев пребъдва като Апостола на българската свобода.

148 години ни делат от онзи страшен миг, в който Васил Левски произнася последните си думи: „Всичко, каквото съм сторил, сторил съм го за народа си“. Взема своето последно причастие от поп Тодор и отива към смъртта. Без страх, героично и славно гледа към бесилото, защото знае, че такава е достойната смърт, защото всеотдайно и чисто е вярвал, че свободата и смъртта са двете страни на един и същи образ. Учителят на българската свобода показва за какво си струва да се живее и за какво да се умре. Свободата, която носи Левски, е екзистенциална, вселенска. Неговият пример тръгва от личното му освобождение, от незачитането на робското примирение, преминава през напускането на манастира и отхвърленото расо и стига до пренебрегването на смъртта. Бунтът на Апостола е философията на свободата – отричане на статуквото като форма на ограниченото човешко съществуване. Личността на героя не познава страха, а стъпките му следват идеалите на чистата и свята република.

Всяка година на този ден се казват светли думи за Апостола на свободата, припомня се свято дело на Дякона и обединяваме различията си, за да пребъде светлият пример. И всяка година смълчани слушаме думите, които припомнят делото на Левски. Макар и за кратко, напускаме своя подреден свят и обръщаме поглед назад, припомняме... и забравяме. До другия 19 февруари. В този ден патриотичните думи и клишираните фрази отново ще притъпят нашата вина, отново ще замъглят съзнанието ни и ще се съгласим, че днес е различно. За кратко време ще сведем глави, ще замълчим и ще се молим по-бързо да отминат служебните думи и очакваните речи, ще припомним делото на Левски и ще забравим, и ще заспим в блажения сън на безвремието. Всеки от нас ще потърси оправдание в забързаното ежедневие и натоварения ден, ще потърси вината у другите и ще се самоуспокои, че не може сам да промени съдбата на народа си. И точно в това е разликата между Апостола и масата, между неговия подвиг и нашия страх. Защото той повярва, че може да промени мисленето на робите, че може да убеди хората с цената на живота си да се обединят за святата идея. Защото примерът му бе последван от единици хора, които, повярвали в смелите думи, посвещават още жадни за свободата души и доброто се случва, семето покълва. Левски призовава към обединение на вяра и етнос и това е подвигът на революционното му мислене; новото, което се оказва неприемливо за робското ни съзнание. Героизмът на Апостола не е само в делата, не е само в лишенията или в безстрашната клетва над гроба – героизмът му се измерва чрез общочовешката мяра против потисничеството, което и да е то, от когото и да е наложено.

Ето и думите на Апостола:

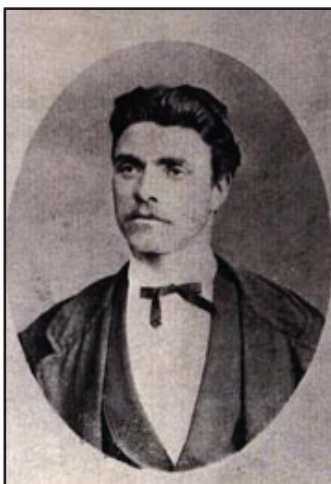
Всичките народности – българи, турци, евреи и пр. щат бъдат равноправни във всяко отношение, било във вяра, било в народност, било в гражданско отношение..., всички щат спадат под един Общ Закон, който по вишегласието от всички народности ще се избере.

Ний няма да гоним турския народ, ни вярата им, а царят и неговите закони, с една дума – турското правителство, което

варварски владее не само нас, но и самият турчин. И за турчинът, и за евреинът... за всички еднакво ще е, само ако припознаят законите равно с българинът. Всичките народи щат живеят под едни чисти и святи закони, както е дадено от Бога да живее човекът. Така ще е в наша България!

Тези думи стряскат, защото не говорят само за борба, но и за обич с врага; те следват евангелските повели да обичаме ближния си, да обичаме дори врага си. Тези думи сякаш са надскочили времето си и изграждат връзка с универсалното разбиране за свят без вражда и омраза. Левски говори за обич и вижда бъдещето като единство на различията, но поставени в услуга на просвещенския идеал, възкресяващ знанието и способностите на човека. Вселенското разминаване между Дякона и нас е в начина на самовъзприемането. Той мисли преди всичко за другите и за „печалбата народна“, а ние мислим за себе си и личното наше земно доволство. Думите „Ако спечеля, печели цял народ, а ако губя – губя само себе си“ звучат стряскащо далечни, а животът му – недостижим.

Примерът на Левски ни е нужен повече от всякога, защото той започва първо от себе си, пренебрегна себе си, осъжда се да страда. Лишенията, болките, страданията са единствените му спътници, гладът и недоимъкът са единствените му гости, а свободата – единствената награда. Никога не е търсил известност, не е пожелавал слава. Но успехът се измерва с всяка пробудена душа. Защото осъзнава, че свободата не е външно, а вътрешно събитие; за да стане дело, трябва духовно пробуждане. Словото се превръща в най-силното оръжие и с него воюва срещу невежеството и примирението. А развитието на един човек тръгва именно от словото, което чува и

което изрича. Херувикото и молитвите са заменени от пламенните думи за бунт и революция. Съпричастието към страдащия народ е заменено с призивите за реални действия. Изричал винаги истината, колкото и жестока да е тя, Левски не обещава, а просвещава; не дава, а убеждава. Защото светлите идеи раждат светли хора, а топлият сърца възпламеняват огъня на свободата – и не само физическата, а онази – истинската свобода на Духа, която отхвърля зависимостите на времето, на хората и позволява да тръгнем по чистия път на идеала.

Бесилото е безсмислено, смъртта на Апостола – неважна, защото онази робска пустиня, която е разорал, е засята със семето на революцията. Неговата мисия е изпълнена, защото е поставено Началото, светлото начало на нашата свобода. Пътят му е трънлив, но пътя си към Голгота човек изминава сам и в страдание. А отвъд смъртта е Възкресението, вечността.

Светлите стъпки от пътя на Левски са исторически неоткрити. Дали действително Дякона е предаден, дали българин е в сянката на вината, са въпроси, които винаги ще стоят между истината и легендата. Но дали е подвиг да посочим предателя? Не е ли по-важно да продължим единението на народа, не е ли по-смислено да освободим духа си от битпазарската вяра и да видим, че святата дума тежи повече от 30-те сребърника на предателя. Защото Словото е оръжието срещу робските души. Дали е истинско, или досътворено, реално или измислено – словото е без значение, щом ни учи да обичаме народа си, щом ни дава моралните ориентири в живота, щом ни кара да се гордеем с частицата от Апостола. И да – Левски е тук! Той ни обединява, призовава и напътства. Вдъхновява ни да вярваме, че българският дух е несломим и силен, че преди всичко доброто тържествува, защото свободата е вътрешното състояние да победиш разединението и омразата, да протегнеш ръка към ближния. Васил Левски е жив, защото днес сме тук и сме заедно, и обичаме тази земя. Той е примерът, а ние трябва да го последваме в делата и мислите, защото той е Учителят!

Обновяване на списанието на Юридическия факултет

В края на 2020 г. обновяването започна с попълването на състава на редакционната колегия с изследователи в различни научни направления с цел да се обхванат повече области на правното познание и на сродните обществени науки, както и да се постигне по-висока интернационализация на авторите и на аудиторията на списанието.

Понастоящем, както и преди, главен редактор е проф. Емилия Друмева – водещ специалист по конституционно право и права на човека. В публичноправното направление работят още заместник главният редактор доц. д-р Радослава Янкулова, както и проф. д-р Дарина Зиновиева. В сферата на теорията на правото и правната филология изследователи са доц. д-р Бойка Чернева и гл. ас. д-р Кристина Крислова, в частноправните науки – проф. д-р Григор Григоров, проф. д-р Люба Панайотова и ас. д-р Андреан Славчев. Доц. д-р Екатерина Салкова е член на редколегиата с научни интереси в областта на наказателноправните науки, проф. д-р Ю.Н. Надя Бояджиева – в областта на

Специализираното онлайн издание на Юридическия факултет Studia iuris е създадено през 2014 г. В годината, когато отбелязваме неговата 7-годишнина, както и 60-годишнината от основаването на Пловдивския университет, списанието се радва на обновен облик. Той е резултат от усилията на ръководството на факултета и колегите от редакционната колегия, за да се отговори на нарасналите потребности от нови знания по класически и модерни правни проблеми, както и на променящите се наукометрични изисквания.

международноправните науки и международните отношения.

Новост в редакционната колегия е нейната чуждестранна част, която засега се състои от трима изтъкнати специалисти от науката и практиката. Проф. Анджело Фераро от Средиземноморския университет на Реджо Калабрия, Италия, е с научни интереси в областта на националното и европейското частно право, както и на правата на човека. Проф. Дмитрий Полдников от ЮФ на Националния изследователски университет „Висше училище по икономика“ в Москва, Русия, е специалист по теория, история на правото и римско право. Изследовател в областта на публично- и международноправните науки е ст.н.с. д-р Ю.Н. Матиас Хартвиг от Инсти-

тута „Макс Планк“ за сравнително публично и международно право в Хайделберг, Германия.

Следваща стъпка от обновяването е осъвременяването на сайта на списанието и добавянето на нови функционалности към него от м. февруари 2021 г. Освен броевете на списанието, издадени до момента, на сайта читателят ще открие вече публикувани новопостъпили и приети за печат статии, преминали през процедурата по рецензиране. Когато статиите станат на брой колкото обемът на книжка от списанието и с оглед на графичите за публикуване се издава и съответната книжка. По този начин редакционната колегия на списанието откликва на повишения интерес на читателите към нови

знания по правни въпроси, на които трябва да се даде бърз и навременен отговор. Като илюстрация тук е достатъчно да се посочи продължаващата вече почти година извънредна епидемична обстановка, правилата за която се изменяха многократно в течение на същия период. Не на последно място, обновеният сайт на списанието се откроява с модерен и достъпен дизайн. Сайтът притежава и други нови функционалности, които ще се доразвиват още във времето. Читателите могат сами да ги разгледат, както и да се запознаят с интересни авторски материали на <https://studiaiuris.com/>.

До момента списанието е индексирено в следните чуждестранни бази данни: C.E.E.O.L. (Central and Eastern European Online Library), ROAD (Directory of Open Access Scholarly Resources). Планира се започване на процедури по индексирване и в други бази данни, разширяване на участието на чуждестранни автори, както и улеснен достъп от чуждестранни читатели.

Ангел ШОПОВ

Любопитни факти

- Знаете ли, че исландският парламент се счита за най-стария функциониращ парламент на планетата? Започва работа през 930 година.
- В разгара на икономическата криза от 1720 г. британският парламент обсъдил законопроект за поставяне на банкери в чували със змии и хвърлянето им в реката.
- Най-кратката война в историята – между Англия и Занзибар, продължила само 38 минути. Победата, разбира се, била за англичаните.
- Президентът на САЩ Ейбрахам Линкълн нарежда създаването на Тайната служба няколко часа преди да бъде застрелян. И един интересен паралел – Линкълн е избран за президент през 1860 година, а Кенеди през 1960. Двамата президенти били смъртно ранени в петък с куршуми, попаднали в задната част на главата, в присъствие на жена.
- Римският император Калигула толкова обичал коня си Инцитат, че му дал римско гражданство и по-късно го направил сенатор.
- В Древния Египет котките са били считани за свещени животни. Когато умирали котката на някого, всички членове на семейството обръсвали веждите си в знак на траур.
- Интересен факт е, че населението на дореволюционна Русия се смятало за едно от най-неписещите в света.

Мечтата на едно 6-годишно дете

– Юстус, толкова красиви букви си написал! Като пораснеш, сигурно ще станеш писател!

– Ммм, всъщност не... Всъщност си мечтая да стана откривател!

– О! И какво искаш да откриеш?

– Не мога да ти кажа сега, тайна е – нали трябва да бъде откритие, когато порасна.

– Кажй де, моля те!

– Добре де, ще ти кажа! – светват му очите. – Като порасна, ще изобрета една кола, която ще се зарежда с пясък, а ще отделя вода! Клепам в недоумение.

– Защо точно вода?

– Защото водата е на изчезване и дотогава ще е почти изчезнала.

– А защо с пясък, какво ще правят децата без пясъчници?

– Ох... – въздъхва той с досадата „на-вас-възрастните-все-трябва-да-ви-се-обяснява“, – аз няма да пипам пясъчниците, ще вземам пясък от пустините! И тъй като моите коли ще отделят вода вместо пушек, скоро пустините ще почнат да се раззеленяват и да се превръщат в оазиси! То няма да е и оазиси всъщност, де – като няма пустини, значи няма и оазиси, всичко ще е една зелена земя... Абе това ще е една суперекологична кола, казвам ти!

Чакам да порасне, казвам ви.

Тази чудна история е от преподавателската практика на Мая Дългъчева – поетеса и автор на множество прекрасни песни и книги за деца, преведени на няколко езика.

ИНТЕРВЮ

Д-р Здравко Минчев: Никога не давам на учениците готови отговори

– Имате научна степен, което при преподавателите в училищата се случва сравнително рядко. Добър избор ли е да останете учител, или имате стремеж да работите като преподавател във вуз?

– Аз се чувствам много добре в професията си на учител, така се стече животът ми. А и с времето прецених, че университетът едва ли дава нещо повече от училището, тъй като в ядрото и на двете е преподавателската дейност. Така че в никакъв случай не съжалявам, че не съм се насочил към работа в университет. За мен преподаването е много по-важно от това да пишеш научни трудове, а и за писане винаги може да се намери време.

– Какво е Вашата наука за Вас – убежище или фронтална линия? Има ли там „битки на ума“, в които се въвличат?

– Тъй като науката ми е хоби, бих я определил по-скоро като убежище. Написах докторската си дисертация, за да докажа на себе си, че мога и нещо повече, че мога и сам да правя наука. А иначе аз водя всекидневни битки на ума, свързани не толкова с науката, колкото с работата в училище. Но не става дума за битки между мен и учениците, а за това, което ни вълнува, провокира и ни кара да разсъждаваме. Аз всекидневно получавам много въпроси от децата, така че предизвикателства и битки не ми липсват.

– Как се променя училището днес, когато внезапно се изправи пред реалните изпитания на пандемията и в него спешно телефонът, компютърът и лаптопът замениха класната стая? Как се справихте Вие и Вашите ученици в тази ситуация?

– Това доведе до много положителни промени, но имаше и отрицателни, разбира се. Позитивното е, че ние най-накрая бяхме принудени да общуваме пълноценно и онлайн – признахме, че има един свят, за който съзнателно си затваряхме очите. Съществуват платформи и начини човек да комуникира през интернет, които правят контакта не по-малко жив. Не можеш да докоснеш другия човек, но контактът все пак е директен. И трябва да е ясно, че ученето в електронна среда няма да свърши с края на епидемията, на него отдавна му беше дошло времето и е добре, че вече може да се учи и по този начин. Негатив е, че причина за тази модернизация беше коронавирусът, както и че поради липса на подготовка и разбиране мнозина се настроиха враждебно към онлайн училището.

– Успяхте ли да държите под око таланта на учениците си? Излязоха ли скрити дарби на преден план – и при учителите, и при учениците?

– Тъй като обучението през интернет все пак не е друг вид образование, а само се осъществява през друг канал за комуникация, в крайна сметка то се оказа нещо като увеличително стъкло – и за проблемите, и за положителните неща. Тези, които преди се справяха добре, в новата ситуация показаха още по-добри резултати. И обратното – на тези, които имаха затруднения и преди, сега им беше още по-трудно. За много ученици спокойствието на дома допринесе за по-силно представяне. За други липсата на постоянен контрол от учителя донесе несигурност и спад в мотивацията. Мързеливите или неуверените опитаха да се скрият. Амбициозните намериха нови начини да се отличат. Говоря и за ученици, и за учители. За мен този период беше жива лаборатория за социални изследвания и възможност да тестваме уменията си в много отношения. Определено излязох обогатен в професионално отношение.

– Разбраха ли според Вас родителите, че делничната сигурност на техните деца не е само в осигуряването на подслон и на храната, а и в непрекъснатото „надграждане над себе си“ чрез знание като гаранция за ориентиране в сложния променящ се свят?

– Струва ми се, че българският родител винаги е знаел това. Съществува едно грешно според мен мнение – че родителите не са

Здравко Минчев преподава български език и литература и английски език в ОУ „Хр. Смирненски“ – Пазарджик. Завършил е българска филология в ПУ „Паисий Хилендарски“. Работил е известно време в чужбина, след завръщането си у нас става учител и завършва магистратура „Английски език и методика“, след което реализира студентската си мечта да напише докторска дисертация. Нейната тема е „Имперсоналността в съвременния български език“.

ангажирани с моралното и интелектуалното израстване на децата си. Смятам, че при всички родители традиционното отношение към образованието е на възискателност. Може би не всички имат достатъчно умения да подреждат приоритети и да поставят ясни изисквания към децата, не всички знаят какво и как да направят, за да помогнат на децата си, но всички искат най-доброто за тях и то не е само децата да са нахранени и облечени. Ученето онлайн даде поглед на родителите към „кухнята“ на образованието и те станаха по-съпричастни към учителите и по-ангажирани с децата си. Някои дори откриха у себе си талант да преподават.

– Как стимулирате личностното оформяне на своите възпитаници – да си поставят цели, да знаят какво искат, да познават себе си, да се предизвикват и да бъдат хора?

– В последните 15 – 20 години много се говори за индивидуален подход към учениците, но според мен това ще си остане пожелателно по две причини. От една страна, образователната система не е готова да работи индивидуално с ученика, не съм сигурен, че има и голямо желание, от друга страна, не съм убеден, че е и напълно възможно. Можем да се стремим да се съобразяваме с индивидуалните особености на всеки ученик, но така или иначе държавното образование е масово. Аз се опитвам да накарам учениците да мислят независимо и никога не им давам готови отговори. Когато започна работа с нови ученици, установявам, че това е странно за тях и те не могат да се ориентират. Учудват се, че не търся определен отговор от тях. В крайна сметка, надявам се, ги провокирам да търсят собствени отговори и така да се развиват индивидуално, независимо от мен и от образователната система.

– Виждате ли „промяната“ в очите на своите ученици, има ли там „нов свят“, „нов ред“, „нови хоризонти“? Какви ученици са днешните деца на България?

– В очите им има копнеж, те са пълни с енергия да загърбят всичко старо и да откриват нови хоризонти, да преодоляват граници, но ми е малко жал за тях, защото нашата държава потиска тази способност за промяна, иска да върне нещата назад. Така стигаме до политиката, за която няма да говоря, но за мен политиките в образованието са назадничави. Има стремеж към техническо усъвършенстване, но не и към истинска либерализация на процесите, защото всичко се спуска от едно място. Ние непрекъснато говорим за поощряване на талантите, но фактически потискаме всеки порив на различност заради стандартизацията, която налагаме. Това е непостижимо лицемерие.

– Как стои България в световен мащаб в сферата на училищното образование?

– В много отношения догонваме, в някои отношения дори изпреварваме, в други сме далече от световните практики. Например в сравнение с други страни (Германия, Великобритания) ние

ИКОНОМИЧЕСКИ
РЕЧНИК

Брутен вътрешен продукт

Най-лесният пример, с който можем да илюстрираме БВП, е да го сравним с едно семейство, което се състои от баща, майка и дете. И така, общият доход на семейство Иванови през 2019 г. е 90 000 лв. (пожелаваме много семейства в България да имат такъв доход), а през 2020 г. той е достигнал 100 000 лв. Не е нужно да си специалист, за да видиш, че доходът на семейството се е увеличил с 10 000 лв. Но икономическата наука освен числата взема под внимание и редица други фактори.

Икономистите определят три вида БВП.

**Номинален
брутен вътрешен продукт**

Изчисляването на номиналния БВП е съвсем просто, тъй като работим с числата, без да отчитаме инфлацията. Според този номинален показател нивото на доходите на семейство Иванови се е увеличило с 11,1%.

Когато се говори за икономическото състояние на една или друга държава, един от най-често цитираните показатели е брутният вътрешен продукт. Какво представлява той и защо му се отделя толкова голямо внимание?

Брутният вътрешен продукт (БВП) отразява стойността на всички стоки и услуги, произведени в страната за съответната година във всички отрасли на икономиката. За първи път това понятие е предложено през 1934 г. от американския икономист Саймън Кузнец, който по-късно получава Нобелова награда.

Така че формално можем да предположим, че нашите въображаеми приятели през 2020 г. са живели по-добре с това увеличение на доходите от 11,1%. Но не трябва да забравяме, че цените също са се увеличили през 2020 г.

Затова трябва да се обърнем другия вид БВП.

**Реален
брутен вътрешен продукт**

Както става ясно, реалният БВП се отличава от номиналния БВП по това, че отчита инфлацията, която през 2020 г. е била 11,4% (приемаме я условно и с

„усмивка“, защото знаем, че в България такива високи инфлационни стойности не са отчитани никога през нейното близо 1350-годишно съществуване). Тук правим една малка сметка: $11,1\% - 11,4\% = -0,3\%$. Излиза, че реалният БВП на семейство Иванови през 2020 г. не е нараснал, напротив – спаднал е с 0,3%, въпреки че доходът се е увеличил.

**Брутен вътрешен продукт
на глава от населението**

За да получим БВП на глава от населението, трябва да разделим дохода на броя на жителите

на съответната страна. В нашия случай отново се обръщаме към семейство Иванови. През 2019 г. БВП е бил 90 000 лв., а в семейството са трима души – значи, на всеки един от членовете се пада по 30 000 лв. годишен доход. През следващата година доходът е бил 100 000 лв., а на член от семейството се падат по 33 333 лв.

Има 3 метода за изчисляване на БВП: по доход, по разход, по добавена стойност. Разбира се, сега няма да ги разглеждаме всички, но се надяваме, че сте схванали същността.

Важно е да се отбележи, че БВП е много специфичен икономически инструмент. Само по този показател е невъзможно обективно да се оцени нивото на благосъстоянието на определена държава.

Във връзка с критиката към БВП като финансов инструмент са предложени редица алтернативни показатели за отстраняване на недостатъците му.

➔ От стр. 24

проведохме едно много качествено онлайн обучение – твърдя го смело най-вече защото проследих редица анализи на наши и чужди специалисти. В технологично отношение се опитваме да следваме напредналите. Но по отношение на учебните програми и на методите на преподаване нашата образователна система е безвъзвратно остаряла – тя е абсолютно out of date. Лошото е, че не виждам голямо желание това да се промени.

– Има ли в нашето училищно образование „системна грешка“ и какво бихте променили?

– Споменах стандартизацията, липсата на либерализация. Към вече казаното ще добавя и материалната база. В нашите училища трябва да има хубави футболни игрища, басейни и тенис кортове, музикални кабинети, в които не просто деца пеят народни песни под звуците на касетофона, а в които има музикални инструменти и учители, които ги владеят. Както и кабинети по природните науки. Някъде ги има, но това трябва да бъде стандарт, а не изолирано явление благодарение на фондации, които вършат работата на държавната администрация. Но това опира до финансиране, а оттам – и пак до политика.

– Дава ли шанс Вашето училище на новите виждания на учителите, които имат воля и експертност да движат напредъка на училищното образование?

– Струва ми се, че да. Например идеите, които понякога споделям и имам желание да реализирам, се приемат положително и не чувствам натиск срещу осъществяването им. Но в по-общ план нямам свобода, каквато бих искал да имам. Притиснат съм от очакванията за резултати на матурите, а матурите са поставени в толкова тесни рамки, че ми е трудно в час да правя това, което наистина смятам за смислено. Често живея с чувството за неизпълнен дълг към децата, понеже се налага да им преподавам неща, които не ги вълнуват. Не опира само до това дали мога „да им го направя интересно“. Сега аз мога да наблегна на един автор за сметка на друг, но не мога да въведа свой автор – такъв, който на мен ми харесва и бих искал да представя на учениците. Не мога да отделя достатъчно време на дадена тема, която ги вълнува, и да

Никога не давам...

прескоча друга, която е скучна или ненужна по мое мнение, защото съм длъжен да изпълня заложения план сто процента.

– Как си представяте връзката между училището и науката през следващите 20 години?

– Тази връзка неминуемо е дълбока. Без наука няма образование в училище. Учебниците се пишат от професори или най-малкото на базата на открития, направени от учените. Но на мен ми се струва, че заливаме децата с твърде много неразбираема наука, те просто изнемогват. И трябва да намерим начин да направим науката интересна и достъпна за тях – това отново е свързано с учебните програми, с материалната база, с уменията на учителите. Има научни клипове в интернет, които са много интересни, но са на английски, за жалост. И учителите, които не знаят езика, няма да ги насочат към тях, за да ги дискутират после в час, а това би провокирало интереса на децата. Има сайтове, платформи, онлайн инструменти. Наред с наличното в училищата те трябва да станат част от инструментариума на педагозите. Науката е единственият път към по-добро общество и ние сме длъжни да работим за това децата да я заобичат.

– Как си почивате и как се забавлявате?

– Обичам да се разхождам дълго в парка – правя го след часовете или вечер. Свирия и на пиано, това също ме разтоварва. Когато имаме възможност, със семейството ми ходим на планина.

– В личен план, перифразирайки един младежки рефрен, ще Ви попитам: „Колко малко Ви дели от големите мечти?“

– Големите мечти все повече се приземяват с годините, но не само по тази причина съм близо до тях. Всъщност съм постигнал доста от нещата, които съм искал, и в момента просто надграждам. Предполагам, че съм реалист, затова рядко преживявам разочарования и обикновено постигам целите си – имам работа, която харесвам, семейство, което обичам, дом, в който се чувствам уютно, и интернет, който ми дава нещата, които нямам.

Интервюто е от книгата на журналистката Ваня Драганова „Будителите на 21. век. Учителите като повелители на промяната“.

Някои особености на „Похвално слово за Йоан Кръстител“ от Климент Охридски

Николай МЪГЛОВ

Похвалното слово за Йоан Кръстител не е широко разпространено, ако го сравним с останалите творби на Климент Охридски, който е предполагаемият му автор. В основата на словото е залегнал евангелският разказ за раждането и славата на Йоан Кръстител, като специално внимание се обръща на драматичната среща на Исус Христос с Предтечата при свещената река Йордан.

Идването на Христос при Йоан, за да получи свето кръщение, е въведено чрез цитат от евангелист Матей: „Иисус дойде от Галилея на Йордан при Йоан, за да се кръсти от него“ (Матей 3:13). Текстът риторично пита обаче, тъй като чрез кръщението се отмиват греховете и се отрича Сатаната, с какво е грешен Господ. С множество библийски цитати – най-вече от книгата на св. ап. Тит – като прелюдия към евангелския разказ е изведена тезата, че приемайки свето кръщение, Иисус изкупва не Своите грехове, защото няма такива, а „престъплението на Адам“ – алузия за първородния грях. За тази цел Той придобива образ, подобен по всичко на човешкия, освен по греха, който е непознат за Него, но е призван поради Своята милост да изкупи. Чрез ред противопоставяния и елипсовидни словосъчетания текстът показва като какъв Иисус слиза на земята, за да спаси човешкия род. Ключов е мотивът за Иисус като пастир, който за мъртвите значи живот, за свързаните с вериги – освободител, за помрачените – светлина, и други опозиции, извеждащи образа му като висш пратеник на доброто и на Спасението. Внесено е разяснение за същността на акта на кръщение и целта му – да умие „вехтия човек“ от езичеството и заблудата му и да го врене на Христос, тоест на Спасението. В символичен план чрез своето кръщение Иисус удавя дявола, което асоциативно означава, че побеждава злото.

Йоан Кръстител, последният пророк, възвестяващ идването на Богочовека и проправящ Неговия път, е призван да кръсти Иисус във водите на свещената река Йордан. Като го вижда, Йоан е потресен, смутен и с неразбиране запитва Спасителя какво желае Той от него, недостойния. В поредица от риторични фигури Йоан изтъква като аргументация, позовавайки се на големите старозаветни пророци, атрибутите на Господ такива, каквито ги изобразява Писанието. Този паралел между Господните атрибути (безплатното ангелско войнство, Божия престол) и нищожността на земните предели е ключов за разбирането на образа на Бога – непристъпен, извечен и непостижим. А Йоан се сравнява с Адам, защото, ако той (Йоан) простре ръка да кръсти Оня, който „със светлината си осветява всичко“, това би било равно на първородния грях по дързост и необратимост. Той дори изказва опасението, че ако извърши такова светотатство, ще отпадне от „второто осиновяване“ – тоест в деня на Страшния Съд той не ще намери място отъясно на Господ. Йоан завършва монолога си, като излага парадокса, който не е дотам парадокс в контекста на Евангелието, че той, Кръстителят трябва да получи пръв кръщение от Господ. Според православната вяра при кръщението на Иисус в река Йордан Бог се появява в своето триединство – Сина (Иисус), Светия Дух във вид на гълъб и Бог Отец, проявен като Глас, който оповестява, че Иисус е негов син. Йоан простира ръката си и кръщава Иисус, а кръщението е съпроводено с чудодейното видение, което доказва божествения произход на Иисус: „(...) отвори се небесата над Иисуса и ето Светият Дух във вид на гълъб слезе отгоре върху главата му. И с глас се чу от небето, от Отца: „Този, кръщаваният, е моят възлюбен Син“ (по Мат. 3:17; Марк. 1:11) (...).

При кръщението водите на река Йордан се отдръпват: „Навеждаш се под създадени от пръст ръце и заповядаш – моята

нечиста ръка да докосне твоето теме, тебе, когото река Йордан, като видя, от страх изчезна“. Мотивът за отдръпването на водите пред взора на Господ съвсем не е метафора, а е реално събитие, едно от чудесата, които Бог извършва на Богоявление.

Този мотив присъства например и в Пенчо-Славейковото творчество в творбата „Етър назад се повръща“:

*На заминуване, казват – ухилено друга подхвана, –
тя му се клела-верила, че само когато би Етър
сам върнал назад – то и тя би тогаз...*

*Недорекла, третия я тук с дяволита усмивка през дума превари:
– Дек се е чуло-видяло река да повръща назаде?*

Па и дотрябвало... санким без него не може...

Дотолкоз Етър ще чуе и види, доколкото Пейчо ще сети!

Разбира се, Пенчо Славейков като модернист умело преобръща значението на това божие чудо – то е постигнато чрез човешка измама с цел прелъстяване на воденичарката, чийто мъж Пейчо е на гурбет. Така от чудото от библийското предание Пенчо Славейков прави баладична предпоставка за изневяра:

*Велко и сам се упъти към къщи. Вратата стоеше
полуоткрехната, както я беше оставила тя.
(...)*

*Озърна се окол той и излек през прага пристъпи,
яко вратата затвори – ключалката тракна отвътре...
Много не мина се – ей през прозореца малкий надникна
воденичарката; излеком сегна и дръпна капака
дървений, та го притвори...*

(...)

*А по брега нанакоре разпръснати, в тайни почуди,
будните явори в миг на върбите съседки със листе
тихом зашепнаха: „Гледайте – Етър назад се повръща!“*

По-лиричното тълкуване на Пенчо-Славейковата фолклорна балада би могло да бъде насочено към акта на тържество на истинската любов пред прозаичното, праволинейното, течащо като река ежедневие.

Връщането на водите или тяхното отдръпване в Словото е чудо и знак за промяна – човекът се завръща към Бога, защото Бог е слязъл при човека. В тази среща Христос напомня на уплашилия се Предтеча неговия дълг, апелира към него: „(...) кръсти мене, който заради тебе има нужда от кръщение“; „(...) не се уподобявай на Адам по непослушание (...)“. Полемиката на Йоан с Христос продължава – в думите на Предтечата са вложени препратки към Псалтира, които илюстрират творческата мощ на Създателя и великолепието на Неговото Дело. Възхвалата е изразена с помощта на синтактичен паралелизъм („Ти си, който (...)“) и множество хиперболи в съответствие с божие величие. На фона на продължаващото съпротивление на Кръстителя Христос аргументира Своето дело на земята, като към Първородния грях на Адам („...както Адам някога простря ръката си към дървото (...)“) се добавя и друго негово престъпление – този път от апокрифната литература. В словото се казва, че „...аз [Христос] се облякох в негова [на Адам] плът като в дреха, за

➔ От стр. 26

да обнова творението на ръцете си и да измия в Йордан ръкописането за греховете му¹. Ръкописанието на Адам е мотив, водещ началото си от вярването на някои дуалистични ереси, според което дяволът подлъгал Адам, че е стопанин на земята, която Адам обработвал, и го подмамил да подпише с кръвта си договор. Обектът на този договор е тема, пораждаща спорове. Според една версия Адам обрекъл поколението си на дявола, подобно на по-късния трагически герой Фауст, който обещава душата си на Мефистофел, за да му служи в ада, в замяна на което Мефистофел да изпълнява желанията на Фауст до края на земния му път („Значи, пречка няма / и договор да сключим без измама“²). Според друга след отпадането на Адам от Рая той и Сатаната си разделили властта между живите и мъртвите, а договора – каменна плоча, изписана с кръвта на Адам – дяволът скрил под един камък в река Йордан; когато се кръстил там, Исус стъпил точно на този камък и така буквално изтрил ръкописанието на праотеца. Която и версия да е визуиран, фактът е такъв – Климент Охридски е имал познание върху апокрифни текстове, най-вероятно гръцки. Що се отнася до идейното внушение на този мотив, „ръкописанието на Адам“ е нарицателно за грехопадението на човешкия род, което се състои в склонността му към слабост и изкушение. Когато Йоан кръщава Христос, се случва чудото – явяването на триипостасния Бог. Тази част е силно ритмизирана; отново е употребена фигурата на синтактичния паралелизъм. Повествованието добива пророкомистично звучене, обусловено от „страшното“ (разб. дивно) видение – глъбба, който каца върху Спасителя, и Гласа на Отца, който проехтява над речната долина. Думите на Бог-Отец гарантират за Божествената мисия на Исус, зовейки: „Този е моят възлюбен Син (...); слушайте го“.

Словото представя връзка между Исус и Йоан, с тяхната среща и кръщението Йоан функционално „проправя пътищата на Господ“ – в това е особената роля на Йоан Кръстител². Той „свидетелства за своя Господ“ пред ония, които покръства, и по този смисъл той е най-значимият изпълнител на Божия промисъл: „(...) той е несравним с никого, а само с ангелите, да не кажа – с най-висшите ангели

(...)“. Йоан е медиатор между Господ и земния свят: „онова, що беше скрито за ангелите и архангелите, за властите и престолите, за силите и господствата и за цялото висше творение, чрез тебе бе открито.“ Текстът ретроспективно илюстрира тази медиаторска роля на Предтечата, като припомня чудесата около неговото зачатие и изгнание в пустинята, за да кулминира във възхвала: „Наистина, тъй дивни са чудесата на [Христовия] Предтеча!“.

Заклучението на Климентовото слово призовава почитащите паметта на Йоан да живеят праведно като него и да не се завръщат към езичеството, а това е дебело подчертано посредством цветистото сравнение: „Нека не се връщаме към предишните греховни обичаи, както псе на бълвотината си“. Фактът, че Климент Охридски допуска опасността паството му да се върне към паганизма, следва да покаже, че християнската традиция още не е пуснала крепки корени в сърцата на българите. Именно в изграждането на такава традиция се състои мисията на Климент като първопроходник на институционалната българска църква в новопокръстената държава. Отчита се и така присъщата на Климент светлинна образност – „...като се наслаждаваме на това светлозарно тържество, с почит празнуваме пресветлата памет на Йоан Кръстител“. Анафората „нека“ подсилва апела на автора за добротворство и смиреност пред Бог. Изразена е оптимистичната теза, че ако човек се покае, никога не ще му бъде отказано място в Царството Небесно.

И днес Йоан Кръстител е сред най-почитаните раннохристиянски светци. Както е изведено и в Словото, Йоан е приет от Църквата за братовчед и предшественик на Исус. Денят на неговото рождение е 24 юни – т.нар. Еньовден, но разбира се, тази дата е асимилирана от Църквата, за да съвпада с големите предхристиянски празненства по случай деня на лятното слънцестоене. Тази асимилация ражда любопитна традиция, която е уважавана и до днес – брането на билки рано сутрин. За набраните на Еньовден билки се смята, че са най-лековити. Това фолклорно вярване е обвързано с евангелския разказ за Йоан, който, пребивавайки в пустинята, се препитава с природни храни – треви и билки. Този ден е и празник на всички фармацевти.

Студентски литературен конкурс

Вестник „Пловдивски университет“ обявява конкурс за: ПОЕЗИЯ – до пет стихотворения; ПРОЗА – до три разказа.

В конкурса могат да участват всички студенти и докторанти от ПУ.

За всеки от двата раздела ще бъдат раздадени съответно по три награди. Материалите трябва да бъдат напечатани (на тях да са написани трите имена на студента, специалността и курсът, факултетен номер, e-mail и телефон за връзка).

Краен срок за получаване на творбите е 30 април 2021 година. Текстовете могат да бъдат изпратени по пощата на адрес: Пловдив 4000, ул. „Цар Асен“ № 24, в. „Пловдивски университет“, или на единия от следните два мейла: vestnik_pu@abv.bg / tiliotilev@uni-plovdiv.bg

За отчитането на резултатите и връчването на наградите ще има допълнителна информация.

Стихотворения от литературния конкурс

Мария Костова

Имам душа по-крехка от пеперудено крило
и по-издръжлива от диамант.
Мога да се разплача за секунди, ала
мога и в най-болезнения момент да
стоя безсърдечна, по-студена от айсберг.
Затова съм и толкова трудна
за разгадаване.
Повечето минават с погледа си, виждайки
само повърхността, а аз съм от тия хора,
дето крият всичко на дъното.
Но за целта е необходимо много
добре да умееш да плуваш.

Ваня Вълева

СЪН

Идвам... облечена в бяло,
със звезди в очите,
а на прага оставих онова наметало,
дето събираше в мене мечтите.

И стъпвам с краката си боси
по кристално чистия лед,
а сърцето ми като снежинка се носи,
танцува и пръска искрици навред.

Погледът ти ме гали,
сякаш нежен зефир.
Снегът бели пътеки ми прави,
а дъхът ти прегръща като топъл кашмир...

Луната свети, звездите искрят
и със сетни сили задържат нощта.
Не зная колко още ще издържат...
Ще се смили ли Зората пред любовта?

Ако само за миг слънцето се покаже
и пръсне като дъжд своите лъчи,
всяка капка за нас ще разкаже
и нашата ледена приказка... ще се разтопи.

Стихотворенията са отличени с поощрителна награда на миналогодишното издание на конкурса.

¹ Гьоте, Й. В. „Фауст“. София, Народна култура, 1967, с. 67.

² „Гласът на викация в пустинята говори: пригответе път Господу, прави направите в пустинята пътеките за нашия Бог“ (Исаия 40:3).

Историите на 101 пловдивски улици, събрани в една документална книга

Димитър Герганов е автор на 4 романа – „В сянката на Боговете“ (2013, 2014, 2016 г.) – трилогия, която пресъздава античния свят на траки, гърци, перси и техните богове, както и на историческия роман „Конспирацията Хазара“ (2015 г.) – книга, която търси отговор на въпроса – изчезват ли народите просто така, като ненужна кал, отлита от водите на времето? Автор е и на две документални книги – „Военно-монашеските ордени“ (2018 г.) и „Улиците на Пловдив“ (2021 г.).

Димитър Герганов е основател и водещ на Пловдивско историческо общество – исторически формат пред публика, в който се разглеждат теми от българската и световната история, като гостуват водещи български историци, археолози, етнологии и университетски преподаватели. Магистър по културен туризъм и културно проектиране от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Новата книга на Димитър Герганов – „Улиците на Пловдив“, разказва историята

на 101 пловдивски улици. За личности и местата, на които са кръстени, за античното наследство и възрожденските къщи и емблематичните сгради от преди век, както и за най-новата история от последните десетилетия. Да се пише за Пловдив, не е лесна задача. Всеки опит за епохален труд, който да разказва всичко, или за дълбокомислени обобщения изначално са обречени на провал. В този смисъл „Улиците на Пловдив“ са още една част от пъзела истории, изтъкани в нашия хилядолетен дом. Пловдив е жив град и се променя – понякога изглежда заспал във вековен сън, в други случаи градският пейзаж препуска в шеметен калейдоскоп. Античен, средновековен, възрожденски, съвременен... Пловдив е много повече от град. Пловдив е идея! За приемственост и смесване на култури и религии, за възкресение от пепелта и разрухата, за надеждата и бъдещето. Вечният Пловдив...

Настилка – паваж, дължина – 297 крачки или 217 метра, време за изминаване – 3 минути, изгорени калории – 12. Започва от бул. „Шести септември“ и стига до ул. „Хр. Г. Данов“ близо до EVN. Кръстена е на гениалния композитор Лудвиг ван Бетовен. Още от съвсем малък става жертва на амбициите на баща си, който е алкохолик. Шестгодишният Бетовен е тормозен да се упражнява по всяко време, включително и вечер, когато е заспал. За допусната грешка наказанието е обиди и пръчка. Две години по-късно невръстното момче изнася с успех първия си концерт пред публика в Кьолн.

На 14 години вече е органист в хоровата капела на епископа на Бон. Последният, впечатлен от таланта му, през 1787 г. го изпраща в европейската столица на музиката – Виена. Там Бетовен се запознава с Моцарт, посещава концерти и библиотеки. Скоро обаче семейни проблеми го връщат у дома. През следващите седем години Бетовен ще открие страстта си към композирането, ще се грижи за двамата си по-малки братя и ще срещне една несполелена любов.

Второто му отиване във Виена ще е трайно. Сега Бетовен си създава контакти в музикалните кръгове, намира и меценати, които да го подкрепят. Така след 1800 г. през повечето време може да разчита на годишна издръжка от 600 гулдена. Двегодишното му обучение при Хайдн е противоречиво, но във от съмнение оказва своето влияние. Виртуозен пианист, през цялата си кариера Бетовен създава 32 клавирни сонати, сред които блести „Лунната соната“. Като композитор създава 9 прекрасни симфонии и една опера.

През последните си години изпитва сериозни проблеми със слуха, като е принуден да използва слухова тръба. Подобно на баща си, Бетовен прекалява с пиенето, което съсипе черния му дроб. Така през 1827 г. гениалният композитор умира на 56-годишна възраст, ала музиката му го прави безсмъртен.¹ Космическият кораб „Вояджер 1“, вече напуснал Слънчевата система, носи на борда си златна плоча с музика. Наред с творбите на други гении на нея са записани и две от произведенията му.

Днес „Бетовен“ е една от най-добре изглеждащите пловдивски улици със своите реставрирани и новопостроени сгради, в които се помещават банки, нотариуси и офиси. Специално банките

Улица „Бетовен“

някога са били еврейски къщи – на № 9 е бил домът на Бенцион Гарти, сега „Пиреос банк“, а на № 5 е живял

родственикът му Нисим Гарти, сега ЦКБ. Преди време в началото на ул. „Бетовен“ беше сградата на Второ РПУ, а по-нагоре се намираше Детска градина „Пламък“, в която ме водеше мама в средата на 70-те години.

Специално трябва да отбележим къщата на № 10, където е живял Христо Гендов, известен като барон Гендович. Животът му претърпял невероятни обрати. Като съратник на Левски бил заловен и хвърлен в затвора. Успял да избяга и отишъл в Русия, където създал отлични контакти. След Освобождението се установил в Пловдив и натрупал баснословно богатство. Започнал с изпълнение на военни поръчки за румелийската милиция и жандармерия. Накупил много апетитни имоти в града и в София. Избран бил за депутат. През 1920 г. земеделците на Стамболийски го вкарвали на 72-годишна възраст в затвора, откъдето излязъл след три години.

На улицата е живял и големият ни писател Иван Вазов през пловдивския си период, като там са написани някои от най-значимите му творби. В края на „Бетовен“ са запазени три двуетажни къщи от първата половина на XX век, които показват някогашния облик на улицата. Две от тях са били еврейски – на № 9/10 е живял д-р Нисим Москона, като най-вероятно я е придобил от Гендович. Фамилията му е държала и къщата на № 12. Еврейската колония в района допълвали три къщи на ъгъла вече на „Хр. Г. Данов“, за които пиша в историята на въпросната улица.

От другата страна на „Бетовен“ се простира Дондуковата градина, създадена още през 1878 г. на мястото на стари турски гробища. На площ от 19 декара умелият швейцарски градинар Люсиен Шевалас оформя чудесен парк, който се превръща в едно от любимите места за разходки и увеселения на пловдивчани. От съображения за сигурност градината имала дървена ограда и вечер вратата ѝ от ковано желязо се заключвала. Работното ѝ време било от 6 до 22 ч. През 1969 г. в нея е издигнат паметникът на кап. Бурого – офицера, влязъл пръв със своя ескадрон при освобождаването на Пловдив през януари 1878 г.

¹ Българска енциклопедия „А – Я“. 1 том, София: БАН, „Труд“, 1999 г., стр. 107.